

Den goda familjen

En sammanställning av forskningsläget om
äktenskapets betydelse för individ och samhälle

André Juthe

Rapport 8:2024

Copyright: Claphaminstitutet och författaren, 2024

Omslagsbild: Ilya Pavlov, Unsplash

Om rapportförfattaren:

Om författaren: André Juthe är lärare och forskare. Han har en doktorsexamen i argumentationsteori från University of Amsterdam, en master i teoretisk filosofi, en master i religionsvetenskap, en lärarexamen samt en fil. kand. i praktisk filosofi, samtliga från Uppsala universitet. Han har även studerat statsvetenskap och psykologi. André Juthe har publicerat ett flertal vetenskapliga bidrag i internationella tidskrifter och antologier inom argumentationsteori. Denna rapport har genomgått granskning och revidering av Claphaminstitutets vetenskapliga råd.

Produktion: ADD Reklambyrå

ISBN: 978-91-88163-99-8

Innehåll

Sammanfattning	5
1. Introduktion	6
1.1 Historisk bakgrund.	6
1.2 Syfte	8
1.3 Viktiga termer	8
1.4 Metod och design	11
2. Resultat.	15
2.1 Äktenskap och välmående hos barn och ungdomar	15
2.1.1 Allmänt psykiskt välbefinnande	15
2.1.2 Neuropsykiatriska funktionshinder	17
2.1.3 Kriminalitet	17
2.1.4 Sexuella övergrepp	18
2.1.5 Droganvändning	19
2.1.6 Tonårsgraviditeter	19
2.1.7 Syskonrelationer och inlärningsförmåga	19
2.1.8 Mammans sysselsättning och barns skolprestationer	20
2.1.9 Själv mord	21
2.2 Äktenskap och välmående hos vuxna	22
2.2.1 Missbruk och beroendeproblematik.	22
2.2.2 Allmänt psykiskt välbefinnande	23
2.2.3 Själv mord och självmordsrisk	25
2.2.4 Stress och utbrändhet	27
2.2.5 Våld i nära relationer	29
2.2.6 Depression under och efter graviditet.	30
2.2.7 Aborter och födelseutfall	31
2.2.8 Äktenskap och allmän mortalitet	32
2.2.9 Äktenskap och allmän hälsostatus.	33
2.2.10 Livskvalitet vid cancersjukdom	35
2.2.11 Barnafödande och föräldraförmåga	35
2.3 Vikten av hälsosamma äktenskap	36
2.3.1 Fysisk hälsa	37
2.3.2 Resursfamiljer	37
2.3.3 Förlossningsdepression.	37

2.3.4 Barns psykiska hälsa38
2.3.5 Monogama kontra polygama äktenskap39
3. Diskussion40
3.1 Sammanfattning och slutsatser.40
3.2 Rekommendationer41
Källor43

Sammanfattning

I denna paraplyöversikt granskas 60 systematiska översikter (med eller utan metaanalys) ur ett ursprungligt urval av 625 systematiska översikter, inklusive paraplyöversikter. Rapportens syfte är undersöka vad forskningen säger om relationen mellan äktenskap/traditionell familj och hälsa för individer, familj och samhälle. Dessa systematiska översikter är genomförda över länder från hela världen, där äktenskap och traditionell familjebildning har studerats som en oberoende variabel i relation till många hälsoparametrar. Resultaten är alltså inte kulturellt eller nationellt bundna, och hundratals studier ingår i dessa 60 systematiska översikter. Genomgående har äktenskapet visat sig vara en betydande förklaringsvariabel för hälsa, särskilt för mental och fysisk hälsa hos både vuxna och barn, oavsett vilken parameter som undersöks.

Resultaten tyder sammanfattningsvis på att äktenskapet, även om det inte är den enda förklaringsvariabeln, ofta har en betydande inverkan på både fysisk och psykisk hälsa och välmående. Detta gäller oavsett vilka parametrar inom mental eller fysisk hälsa man väljer att undersöka och oberoende av land och kultur. Faktum är att det inte verkar finnas någon annan enskild social institution som har en sådan vidsträckt påverkan på hälsosfaktorer som just äktenskapet. Vi rekommenderar därför beslutsfattare att för individers och samhällets bästa ge högre prioritet åt äktenskap och familj. Våra samlade rekommendationer i punktform återfinns i rapportens slutkapitel.

1. Introduktion

1.1 Historisk bakgrund

Har familjen och det traditionella äktenskapet i första hand en positiv eller en negativ inverkan på livet för individ och samhälle? Eller saknar familj och äktenskap egentlig betydelse? Låt oss börja med en liten historisk bakgrund på området. År 1934 publicerade den engelske socialantropologen Joseph D. Unwin ett mastodontverk på över 600 sidor med titeln *Sex and Culture*. Boken var resultatet av Unwins undersökning av 80 kulturer och sex kända civilisationer spridda över en period av 5000 år, och ledde honom till slutsatsen att orsaken till kulturellt förfall i ett samhälle i hög grad beror på uppluckringen av sexuella normer och minskningen av monogama relationer. Enligt Unwin blir en nation, när den väl blivit välmående, alltmer liberal i fråga om sexuell moral. Detta leder till att den förlorar sin sammanhållning, drivkraft och syfte, vilket enligt honom är en oåterkallelig process. Enligt resultatet verkar det vara den sexuella energin som driver och vidmakthåller utveckling hos ett samhälle. Unwin visade på fyra grundläggande samband mellan samhällsutveckling och samhällets syn på sexualitet:¹

- 1) När samhällen började uppvisa hög social energi hade de minskat de sexuella möjligheterna för folket genom införandet av absolut monogami. Det vill säga: den sexuella energin kanaliserades enbart inom monogama äktenskap.
- 2) I alla kulturer och civilisationer var det gruppen som slösade minst med "sexuell energi" i relation till de andra grupperna som dominerade samhället eller civilisationen. Det vill säga, ju mindre sexuella möjligheter, desto mer energi, och ju mer energi i relation till andra grupper, desto mer dominans.
- 3) Så fort de sexuella möjligheterna för ett samhälle eller en grupp utvidgades, minskade energin hos samhället eller gruppen, vilket ledde till att samhället till slut helt gick under. Det vill säga, när sexualiteten tilläts "slösas" och inte enbart kanaliserades genom monogama äktenskap tappade samhället sin livskraft och samhällskulturen gick under.
- 4) Oavsett människors etnicitet, kulturell bakgrund eller vilken geografisk miljö de befann sig i, var sättet som människorna ändrade sin absoluta monogami detsamma i varje fall.

Unwin menade att varje kultur följer en liknande livscykel, som inleds med en strikt kod för sexuellt beteende och avslutas med kravet på fullständig "frihet" att uttrycka individuell passion. Hans iakttagelser visade att samhällen som tillät eller uppmuntrade promiskuitet var dömda att försämrats, utan undantag. Unwin kom till slutsatsen att den energi som håller ett folk och ett samhälle samman är av sexuell natur. Den fysiska attraktionen mellan män och kvinnor leder till bildandet av familjer, som investerar tid och ansträngning i sin utveckling. Denna kraft motiverar dem att arbeta, spara och sträva efter familjens överlevnad, vilket främjar uppfostran och överföring av värderingar mellan generationer. Kort sagt producerar den sexuella aspekten av människans natur stabilitet och ansvar. Unwin fastslår: "Vilket mänskligt samhälle som helst är fritt att välja antingen att uppvisa stor energi eller att njuta av sexuell frihet; beviset är att det inte kan

1 Unwin (1934: 381)

göra båda delar under mer än en generation.”² Unwins studie var begränsad till samhällen före 1900-talets teknologiska framsteg och med naturliga geografiska begränsningar. Att genomföra liknande etnologiska och kulturanthropologiska studier idag är mer utmanande, då samhällen i mycket större utsträckning påverkar varandra på grund av den teknologiska utvecklingen.³ Omfattande sociala och kulturanthropologiska studier på kulturer med liknande förhållanden som rådde under Unwins tid är nödvändiga för att bedöma effekterna av sexuellt beteende mer exakt.

Unwins forskningsresultat har bekräftats av flera andra oberoende forskare. I verket *Family and Civilisation* gjorde den framstående Harvardsociologen Carle Zimmerman en omfattande sociokulturell studie som belyser de nära och orsaksmässiga sambanden mellan olika familjestrukturers uppgång och fall samt civilisationens öde. Zimmerman undersöker särskilt det antika Grekland och Rom, det medeltida och moderna Europa samt USA. I boken följer Zimmerman utvecklingen av familjestrukturer från stammar och klaner till utökade och stora kärnfamiljer till dagens små kärnfamiljer och splittrade familjer. Han analyserar konsekvenserna av varje struktur för barnafödande, uppfostran, religion, lagar, vardagsliv och civilisationens öde.

Zimmerman upptäckte elva beteendemönster som indikerade en civilisations nedgång.⁴ Några av dessa var äktenskapets sönderfall samt ökningen av skilsmässor, förändringen av den traditionella betydelsen av vigselceremonin till att handla mindre om att stadfästa ett livslångt åtagande och bli mer av en social händelse. Ytterligare faktorer var spridandet av attityder fientliga mot kärnfamiljen, vilka kunde yttra sig på olika sätt, exempelvis i nedvärdering av vikten av familjeband och ansvar samt att respekten mot föräldrar och auktoritetsfigurer generellt sett minskat. Andra faktorer var en tendens att förtala historiska figurer som tidigare betraktades som nationella hjältar, samt en ökning av ungdomsbrottslighet, promiskuitet och rebelliskt beteende. Därtill kom en ovilja hos vissa individer även inom traditionella äktenskap att fullt ut omfamna sina familjeansvar, en växande önskan om och acceptans av äktenskapsbrott, och godkännandet av alternativa äktenskapsformer, samt en ökad uppmärksamhet på och acceptans av alternativ sexualitet och sexrelaterade brott. Sammanfattningsvis var äktenskapets och familjevärdenas sönderfall sammanvävda med en bredare samhällsförskjutning mot individualism, allmän skepticism mot auktoritet och en förlust av delade kulturella berättelser.

Liknande slutsatser har påvisats av andra forskare såsom Robert Nisbet⁵ och den rysk-amerikanske forskaren Pitirim Sorokin.⁶ Frågan om hur vi människor lever ut vår sexualitet och romantiska relationer, familjeliv et cetera kan alltså vara avgörande för välmåendet inte bara hos individer utan även hos samhället som stort, och i förlängningen hela civilisationen.

2 Unwin (1934: 412)

3 Detta gör att det kan verka som om ett land utvecklas i strid med Unwins påståenden, men att dess framsteg i själva verket kan förklaras av teknologiska förvärv eller av hjälp från andra nationer.

4 Zimmerman (2008) [1947]

5 Nisbet (1990 [1957]); (1975).

6 Sorokin (1956; 1985).

1.2 Syfte

Ovanstående historiska genomgång av stora klassiska verk pekar alltså på att familjen har haft positiva effekter på individer och samhällen. Vi vill därför veta i vilken mån så är fallet också i dagens samhälle. Det finns mycket forskning som kopplar familjestrukturer till välmående och även många litteraturöversikter som tittar på delaspekter av sambandet mellan äktenskap och familjebildning och välmående, vilket ger en delvis fragmenterad bild. Genom en paraplyöversikt av befintliga litteraturöversikter vill denna rapport bidra till en fördjupad förståelse och skapa en helhetsbild av aktuell forskning om sambandet mellan familj och välmående.

Denna rapport kan förvisso inte jämföras med dessa ovan nämnda mastodontverk som kräver årtal av komparativa sociokulturella studier. En central skillnad är att denna studie är en systematisk översikt av befintlig forskning, medan de citerade verken gör egna empiriska undersökningar av familjerelaterade samband. Denna granskning har också ett snävare fokus, eftersom den primärt fokuserar på *äktenskapets relation till välmående*. En annan väsentlig skillnad är att den här översikten primärt fokuserar på individnivå, det vill säga hur äktenskapet relaterar till välmående och hälsa hos individer. Välmåendet hos individerna i ett samhälle har dock självfallet konsekvenser även för samhället i stort; samhällsnivån bestäms ju ytterst sett av vad som händer på individnivå.

Syftet med denna paraplyöversikt är alltså *att undersöka vad tidigare gjorda systematiska översikter (med eller utan metaanalys) säger om relationen mellan äktenskap/traditionell familj och välmående för individer, familj och samhälle*. Begreppet "välmående" ska tolkas med så vida ramar som möjligt (psykisk hälsa, fysisk hälsa, både för vuxna, barn och ungdomar och deras inbördes relationer et cetera). En sådan här undersökning är naturligtvis mycket viktig, dels eftersom hälsa är viktigt, och dels också för att äktenskap och familjebildning är ett universellt fenomen, samtidigt som dessa är under omformning i stora delar av världen.

1.3 Viktiga termer

Den här rapporten har skrivits i syfte att kunna läsas av lekmän utan vetenskaplig bakgrund. Teknisk terminologi har därför hållits till ett minimum. Likväl är det svårt att helt undvika vissa statistiska termer som det kan vara värdefullt att kort förklara. Det kan också vara bra om läsaren vill fördjupa sig i någon av alla studier som använts.

Äktenskap = syftar här helt på "traditionella äktenskap" det vill säga ett förbund ingånget mellan två samtyckande vuxna individer av olika kön, som inte är nära släktingar. I de fall andra definitioner av äktenskap använts – nästintill uteslutande i form av polygama sådana – anges det i texten. Andelen könsneutrala äktenskap är så små i de länder detta finns att det inte har betraktats som statistiskt signifikant i studierna, eller så har studierna uteslutande undersökt effekten av traditionella äktenskap.

Inklusionskriterier = Varje systematisk översikt använder sig av kriterier för vilka undersökningar som ska ingå i översikten, och dessa kallas för "inklusionskriterier". Sådana kriterier är fördefinierade villkor som används för att bestämma vilka enskilda studier som ska inkluderas i den övergripande analysen. Dessa kriterier är nödvändiga för att begränsa och styra urvalet av studier och säkerställa att de som ingår är relevanta och jämförbara. Utan sådana skulle den systematiska översikten inte vara *systematisk*.

Statistisk styrka [power] = Detta hänvisar till sannolikheten att en statistisk analys upptäcker en verklig effekt om den existerar. Med andra ord mäter det förmågan hos en statistisk testmetod att identifiera signifikanta skillnader eller samband i datamängder. En studie med hög statistisk styrka har större möjlighet att upptäcka verkliga effekter, medan låg statistisk styrka ökar risken för att missa verkliga samband eller skillnader. Vanligtvis uttrycks statistisk styrka som en siffra mellan 0 och 1, där höga värden indikerar hög känslighet och därmed en stark testmetod.

Signifikans = Signifikans i statistik handlar om att bedöma huruvida de observerade skillnaderna eller mönster i data är verkliga och inte bara resultat av slumpmässighet. När vi säger att något är statistiskt signifikant menar vi att det finns tillräckligt med stöd för att anta att det vi mäter inte bara beror på tillfälligheter. Detta säger däremot ingenting om hur stor eller viktig skillnaden är. Om en studie exempelvis mäter huruvida rökning utgör en förklaringsvariabel för lungcancer med 95% signifikansnivå, och finner att mätresultatet är signifikant, då innebär det att med 95% säkerhet är rökning en förklaringsvariabel för lungcancer. Det säger dock inget om hur stor förklaringskraft rökningen har för lungcancer. Den kanske är så liten att den saknar praktisk betydelse. Jämför med effektstorlek, nedan.

Effektstorlek = Medan signifikans bara handlar om att bedöma *om* en skillnad eller samband beror på slump eller inte, så handlar effektstorlek om att mäta *hur stor* eller *betydande* en skillnad eller ett samband är. Om effektstorleken är stor betyder det att det finns en tydlig och betydande skillnad eller samband i datamängden. Å andra sidan, om effektstorleken är liten, kan skillnaden vara statistiskt signifikant men kanske inte så praktiskt betydelsefull i verkliga termer. Effektstorlek är alltså ett kvantitativt mått på en undersökningsvariabels *betydelse*. Om en studie exempelvis visar stor effektstorlek för ungdomars alkoholkonsumtion i relation till vuxenbrottslighet betyder det att studien indikerar att alkoholkonsumtion har stor förklaringskraft till varför man blir kriminell som vuxen. Metastudier har ofta flera effektstorlekar, eftersom varje undersökt variabel kan ha sin egen effektstorlek, och om flera studier ingår är det naturligt att olika variabler har undersökts inom det område som forskarna vill undersöka.

Medelvärde = ett *lägesmått* av all data. Medelvärdet är genomsnittet av antal värden. För att få medelvärdet, addera alla värden och dela summan med antalet värden. Det ger ett genomsnittligt värde som representerar mitten av datamängden.

Standardavvikelse = ett spridningsmått på data i en datamängd. Standardavvikelse mäter hur mycket olika data sprider sig från det vanliga genomsnittet. Om standardavvikelsen är låg, betyder det att de flesta värden är nära genomsnittet. Om standardavvikelsen är hög, betyder det att värdena är mer spridda. Standardavvikelse ger alltså en bild av hur "vanliga" eller "ovanliga" sifferuppgifter är i din grupp. Ju högre standardavvikelse, desto mer varierade är uppgifterna. Om man exempelvis har två grupper, grupp 1 och grupp 2 med tio personer vardera i varje grupp, där medelvärdet på vikten hos båda grupperna är 80 kg, men personerna i grupp 1 väger 75-85 kg och personerna i grupp 2 väger 40-120 kg, skulle standardavvikelsen vara högre i grupp 2, även om medelvärdena på vikten är densamma.

Regression = en regressionslinje i statistik är en linje som används för att försöka modellera sambandet mellan två variabler. Den används ofta för att förutsäga eller förstå hur en variabel (X) (den beroende variabeln) ändras när (Y) (den oberoende variabeln) ändras. Anta att du misstänker att det finns ett samband mellan rökning och lungcancer, då skulle den oberoende (X) vara rökning, och den beroende variabeln (Y) vara lungcancer. En regressionslinje är en linjär modell som bäst passar data och representerar det bästa möjliga linjära sambandet mellan (X) och (Y), det vill säga mellan rökning och lungcancer. När linjen är skapad kan denna användas för att förutsäga värdena för Y baserat på givna värden av (X), till exempel att rökning har en förklaringsgrad på 50% av fallen av lungcancer. De övriga 50% kan bero på andra variabler (kanske genetik, kost, träning et cetera).

Multivariat analys = ett statistiskt verktyg som används när man studerar flera variabler samtidigt för att förstå deras samband och mönster. I en sådan analys skulle vi undersöka exempelvis rökning tillsammans med genetik, kost och träning för att få ett mer komplett och nyanserat perspektiv genom att samtidigt undersöka dessa variabler och deras inbördes relationer. Åktenskapets relation till hälsa är just en förklaringsvariabel som ofta ingår i studier om hälsa tillsammans med flera andra faktorer.

Metaanalys = statistisk metod som sammanväger flera statistiska resultat. Metaanalysen gör detta genom att kombinera eller sammanslå data från olika källor för att skapa en gemensam datamängd [kallas för "pooling"]. Istället för att förlita sig på individuella små urvalsstorlekar från varje enskild studie kombineras resultaten från flera studier för att skapa en större urvalsstorlek. Genom att använda denna ökade samlade urvalsstorlek kan metaanalysen ge mer tillförlitliga och precisa uppskattningar av effektstorleken. Detta leder till en bättre förmåga att generalisera resultaten över olika studier och ökar den statistiska styrkan i slutsatserna från metaanalysen. Ibland används begreppet "metaanalys," för själva metoden och ibland om studier som använder denna metod, men vanligtvis används begreppet "metaanalytisk studie" specifikt för att beskriva en konkret studie eller rapport som använder metoden. I det här arbetet används *systematisk översikt* om själva studien och *metaanalys* som en term för själva metoden. Utförligare förklaring ges nedan under 1.4.

Longitudinell studie = Det innebär att studien sträcker sig över en längre tidsperiod och samlar in upprepade observationer eller mätningar från samma deltagare.

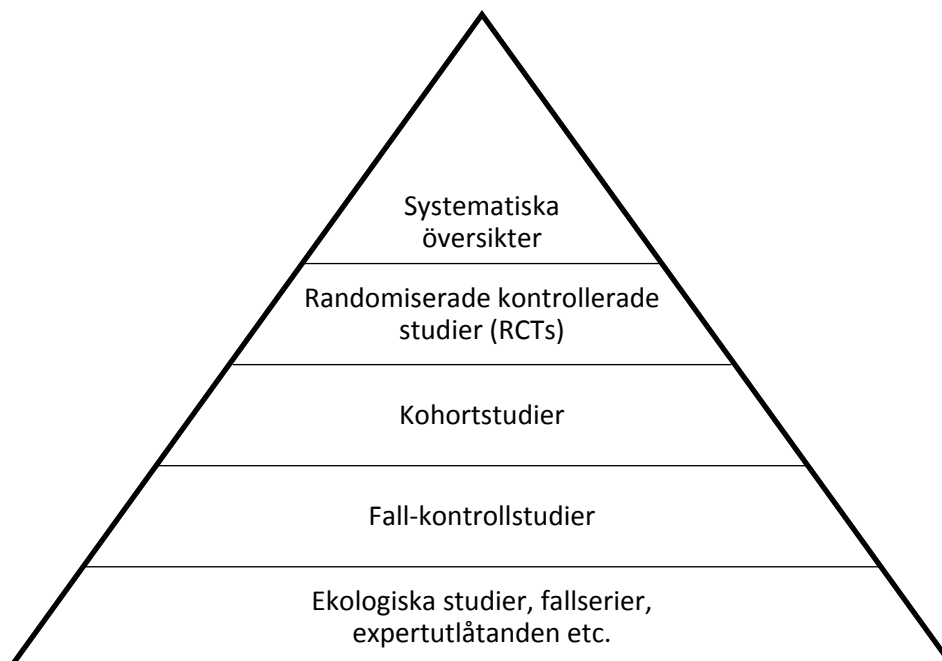
Genom att följa deltagarna över tid kan forskarna analysera förändringar, mönster och samband över olika stadier av livet.

Prospektiv studie = studien planeras och genomförs framåtriktad, där forskarna samlar in information från deltagarna i realtid och följer dem över en framtida tidsperiod. Detta tillvägagångssätt gör det möjligt att undersöka händelser och utfall i framtiden baserat på exponering och andra faktorer som samlas in vid studiens början.

Konfidensintervall = Ett konfidensintervall är ett intervall av värden som används för att ge en uppskattning av osäkerheten kring en mätning eller en uppskattning av en population. Det är ett statistiskt mått som anger hur exakt en viss parameter, exempelvis medelvärdet eller en andel, har beräknats från urvalsdata. Ett vanligt konfidensintervall anges med en viss konfidensnivå, vanligtvis 95%, vilket innebär att om studien upprepas ett stort antal gånger, skulle 95% av de resulterande intervallen innehålla det sanna värdet för parametern i populationen. Konfidensintervallet är alltså ett sätt att kvantifiera osäkerheten kring en uppskattning och ger en indikation på hur tillförlitlig den är.

1.4 Metod och design

Denna studie är en systematisk översikt av systematiska översikter med eller utan metaanalys. Det är alltså en så kallad *paraplyöversikt*. Medan sociokulturella observationsstudier oftast är mer kvalitativa där många parametrar måste ingå är de därmed också mindre precisa och kvantifierbara. I kontrast är den moderna forskningen inom sociologi och medicin mycket mera grundad på statistiska analyser och har i det avseendet högre evidensvärde. Inom både medicinsk forskning och samhällsforskning används följande hierarki för olika grad av vetenskaplig evidens för orsakssamband:

Figur 1: Evidenshierarkier

Evidenshierarkier reflekterar den relativa styrkan hos olika studietyper eller metoder för att generera evidens. Toppnoteringen innefattar systematiska översikter, som sammanfattar all tillgänglig forskning inom ett specifikt område med noggrann metodologi. Det är viktigt att klart och tydligt presentera urvalskriterier, kvalitetskriterier och resultat för att säkerställa att studiens resultat är tillförlitliga och kan upprepas av andra forskare. Systematiska översikter, ofta inklusive metaanalys, analyserar och bedömer resultaten från samtliga originalstudier inom ämnet. Metaanalys sammanväger statistik från flera studier för att bedöma sannolikheten för att resultaten beror på slumpen eller bekräftar ett mönster. Detta gör det möjligt att kombinera information från flera studier för att ge en uppskattad effektstorlek, vilket gör systematiska översikter med metaanalys till den starkaste formen av evidens.

I den här rapporten granskas två stora databaser, *PsycINFO* och *Sociological Abstracts*. En databas är en organiserad samling av data eller information, i detta fall en sammanställning av vetenskapligt granskade studier. En databas strukturerar och lagrar data på ett sätt som gör det enkelt att hantera, söka och hämta information från den. *PsycINFO* är en databas som specialiserar sig på psykologi och besläktade ämnen. Den täcker områden som psykologi, psykiatri, pedagogisk psykologi, beteendevetenskap och relaterade områden. Databasen innehåller referenser till tidskriftsartiklar, böcker, avhandlingar och konferensrapporter inom psykologisk forskning. *Sociological Abstracts* är en databas som fokuserar på sociologi och relaterade ämnen inom samhällsvetenskapen. Databasen omfattar referenser till artiklar, böcker, konferenshandlingar och rapporter inom områden som sociologi, antropologi, kriminologi, socialt arbete och relaterade discipliner. Båda dessa databaser fungerar som kraftfulla verktyg för att söka och identifiera relevanta vetenskapliga resurser inom sina specifika ämnesområden. Det finns naturligtvis fler databaser, men alla översikter måste göra någon form av avgränsning och dessa två databaser bedömdes som de bästa för att finna referenser till forskning som fyller syftet med denna översikt.

Eftersom databaserna har olika sökfilter kunde identiska sökningar inte göras. Sökningarna för båda databaserna gav totalt 625 undersökningar som var systematiska översikter (med eller utan metaanalys). Dessa översikter fokuserar i sig på vitt skilda ämnesområden; det stora bidraget i denna rapport är att ge en sammanställd överblick över det samlade forskningsläget kring äktenskap och välmående.

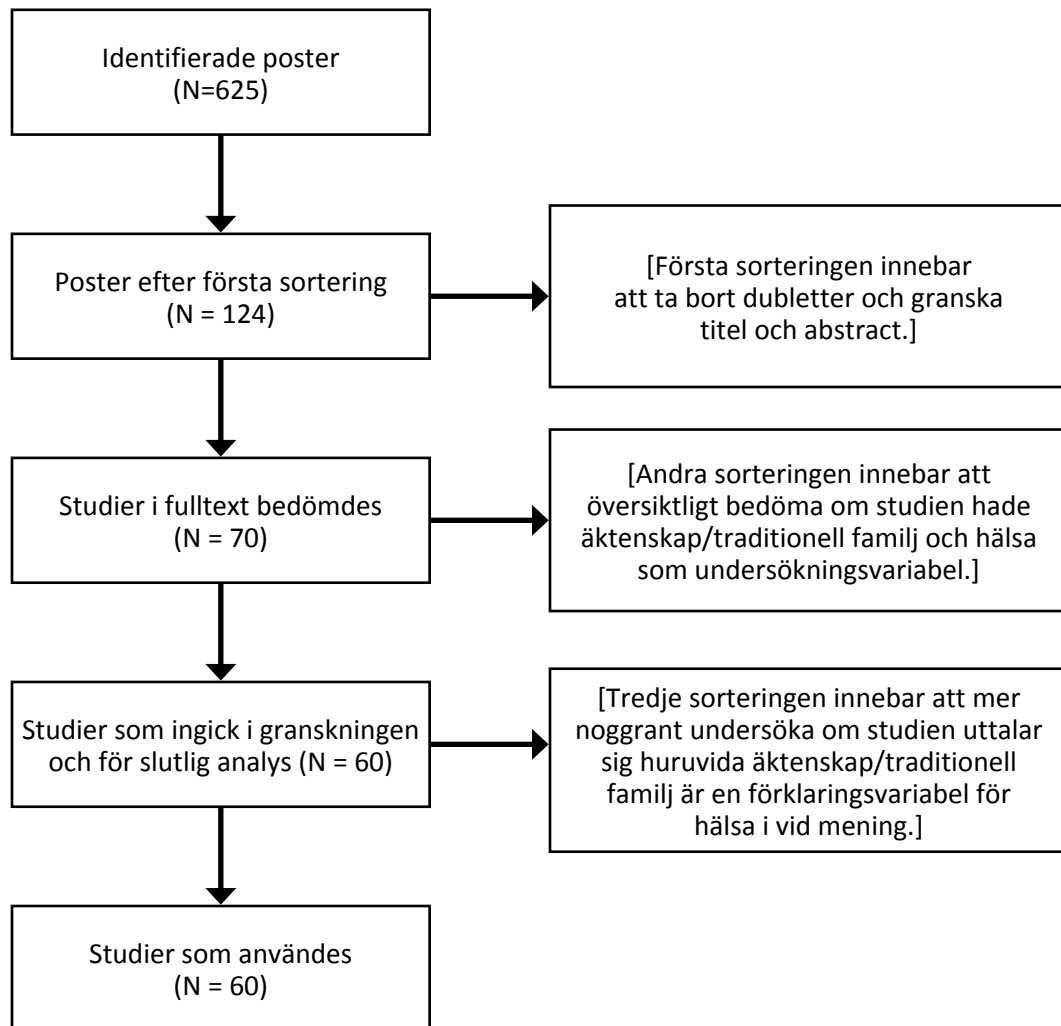
Tabellen nedan visar databas, inklusions- och uteslutningskriterier samt söksträngarna som använts i denna rapport för att söka igenom databaserna, medan figur 2 visar litteratursökning och urvalsprocess. Resultatet av denna översikt redovisas därefter i huvuddelen i form av citat från slutsatserna av de systematiska översikter som granskats, med åtföljande diskussion.

Databas	Inklusions- och uteslutningskriterier	Söksträngar
PsycINFO	<p>För att studien ska inkluderas i sökningen/analysen måste monogamt äktenskap eller traditionell familj vara undersökningsvariabel i relation till någon hälsovariabel.</p> <p>Om en studie inte var <i>peer-reviewed</i> och inte en systematisk översikt uteslöts den.</p> <p>Artiklar som inte var på engelska eller svenska uteslöts.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nuclear family (KV keywords) or traditional family (KV keywords)⁷ 2. Family structure (KV keywords) or family constellation (KV keywords) 3. Marriage (AB Abstract) & Unmarried (Abstract) 4. Married (AB Abstract) & Unmarried (Abstract) 5. Nuclear family or traditional family (Abstract) 6. Nuclear family or traditional family (Boolean & Keywords) 7. Family structure or family constellation (Boolean & Keywords) 8. Family structure or family constellation (Boolean & abstract) 9. Marriage or Married & society & divorce (Boolean & Title) 10. Traditional family and health (boolean & abstract) 11. Unmarried and health (boolean & optional) 12. Divorce and health (boolean & abstract) 13. Divorce and well-being (boolean & abstract) 14. Divorce and health (boolean & MESH headings) 15. Divorce and well-being (boolean & MESH headings) 16. Divorce and health (boolean & keywords) 17. Divorce and well-being (boolean & keywords) <p>Summa= 374 träffar</p>
Sociological Abstracts	<p>För att studien ska inkluderas i sökningen/analysen måste monogamt äktenskap eller traditionell familj vara undersökningsvariabel i relation till någon hälsovariabel.</p> <p>Om en studie inte var <i>peer-reviewed</i> och en systematisk översikt uteslöts den.</p> <p>Artiklar som inte var på engelska eller svenska uteslöts.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. noft(Nuclear family) OR noft(traditional family) AND noft(systematic review) 2. Family structure (KV keywords) or family constellation (KV keywords) 3. (abstract(systematic review) AND abstract(Marriage) 4. abstract(systematic review) AND abstract(divorce) 5. abstract(systematic review) AND abstract(health) AND abstract(marriage) AND abstract(systematic review) AND abstract(health) AND abstract(marital) <p>Summa= 251 träffar</p>

Tabell 1: Söksträngar

7 "KV (som i Key Vocabulary) keywords" är alltså indexerade nyckelord från varje artikel i databasen. Att söka på "(KV keywords) or traditional family (KV keywords)" innebär alltså att varje forskningsartikel som innehåller antingen "Nuclear family" eller "traditional family" kommer att tas fram från databasen. Termen "Booelan" betyder att bindeord som "och", "eller", och så vidare har använts. "MESH (som i Medical Subject Headings) headings" är en standardiserad vokabulär för att indexera och kategorisera medicinska forskningsartiklar.

Så här har antalet undersökningar avgränsats. En "post" är varje indexerad undersökning som dyker upp i sökningarna i databaserna.

Figur 2: Flödesschema över urvalsprocessen

2. Resultat

Här följer undersökningsdelen av denna paraplyöversikt, där resultaten av granskningen presenteras under tematiserade rubriker. Studiernas resultat kommer att redogöras antingen genom att summera forskarnas slutsatser eller genom att deras slutsatser citeras. Även de undersökningar som avviker från det generella mönstret kommer att tas upp under respektive avsnitt, och det generella mönstret kommer att sammanfattas i rapportens slutdel.

2.1 Äktenskap och välmående hos barn och ungdomar

2.1.1 Allmänt psykiskt välbefinnande

En metaanalys med totalt 54 studier, vilket resulterade i 117 effektstorlekar och ett totalt urval på 506 299 deltagare med syfte att mäta skilsmässors långsiktiga verkan på barns hälsa gjordes 2019 av en grupp europeiska forskare.⁸ Även om studierna i översikten var från hela världen hade forskargruppen ett tydligt Europaperspektiv och noterar att föräldrars skilsmässa utan tvekan är en av de mest betydelsefulla negativa händelserna i ett barns liv.⁹ Forskarna anmärker att religiösa och politiska influenser traditionellt har begränsat skilsmässor på grund av den rådande uppfattningen att äktenskapet utgör hörnstenen för familjens utveckling. Följaktligen har skilsmässa historiskt sett åtföljts av social stigmatisering. Det var först under de senare decennierna av 1900-talet som skilsmässa började erkännas som en social norm.¹⁰ Eurostat (2017) rapporterar en ökning av skilsmässofrekvensen i Europa från 0,8 per 1000 personer år 1965 till 1,9 år 2013.¹¹ Enligt Eurostats senaste tillgängliga uppgifter för alla EU:s medlemsstater (2017) ingicks 2,1 miljoner äktenskap och 943 000 skilsmässor i EU 2013.¹²

Forskarna observerade en signifikant koppling mellan föräldrarnas skilsmässa och barnens psykiska hälsa. Denna relation avspeglades i flera aspekter, däribland depression, ångest, självmordstankar och -försök, samt användning av alkohol, tobak och narkotika. I synnerhet kunde ett samband påvisas mellan effektstorlekarna och generell oro/psykisk ohälsa [engelskans "distress"]. Forskarnas slutsatser:

"Vår analys visar tydligt en konsekvent negativ koppling mellan föräldrars skilsmässa och alla observerade dimensioner, såsom: depression, ångest, påfrestning, självmord (försök och tanke), alkohol- och drogkonsumtion samt rökning ... För att förklara den potentiella långsiktiga påverkan av skilsmässa måste flera mekanismer beaktas. Enligt Bowlbys tidiga anknytningssteori (1969) kan separation från en anknytningsperson, som en förälder, leda till osäker anknytning hos avkomman, vilket verkar vara starkt

8 Auersperg, et al. (2019).

9 Auersperg, et al. (2019:107).

10 Auersperg, et al. (2019:107).

11 Eurostat Marriage and divorce statistics. [Internet]. Luxembourg: Eurostat, June 17 [cited 2018 June]. Tillgänglig: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Marriage_and_divorce_statistics.

12 Eurostat Marriage and divorce statistics. [Internet]. Luxembourg: Eurostat, June 17 [cited 2018 June]. Tillgänglig: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Marriage_and_divorce_statistics.

kopplat till depression ... Dessutom diskuterar flera studier (t.ex. Schimmenti och Bifulco, 2013) sambandet mellan ångestsjukdomar och anknytningsstilar ... Våra resultat visar att vuxna som har upplevt skilsmässa som barn uppvisar ökad risk för psykiska störningar. Det skulle därför vara klokt att utveckla selektiva interventionsprogram för dessa högriskindivider. Sådana program kan inkludera psykologiskt stöd för barn och båda föräldrarna under och efter skilsmässan.”¹³

En systematisk översikt där 85 studier uppfyllde inklusionskriterierna (alltså de kriterier som använts för att välja ut de studier som ska ingå i en systematisk översikt, se 1.3) undersöktes möjliga riskfaktorer för skolmobbing i tonåren.¹⁴ Resultatet blev tvetydigt:

”De granskade studierna ger två typer av resultat. Å ena sidan drar fem av de granskade studierna slutsatsen att boende med båda biologiska föräldrarna, boende endast med fadern eller modern eller andra situationer inte har någon signifikant betydelse för att förutsäga om man är en mobbare ... Å andra sidan kom ytterligare fem studier fram till att icke-traditionella familjestrukturer (att inte leva med båda två biologiska föräldrar) kan vara en riskfaktor för att bli en mobbare”.¹⁵

En metaanalys av 61 studier genomfördes för att fastställa effekten av föräldrars omgifte på skolresultat och psykologiskt välbefinnande hos barn, av vilka de allra flesta var ungdomar.¹⁶ Jämförelser gjordes mellan barn från omgifta och intakta familjer samt barn från omgifta och frånskilda eller där barnen växte upp med änkor. Utfallet blev: ”Barn från omgifta familjer uppnådde akademiska nivåer som i allmänhet var mer än två tiondelar av en standardavvikelse lägre än barn från intakta familjer. Barn från omgifta familjer uppnådde också något lägre nivåer än barn från motsvarande familjestrukturer med en ensamstående förälder.”¹⁷ Akademiska studieprestationer hos barn till omgifta familjer var alltså betydligt lägre än hos barn till intakta familjer.

Instabilitetshypotesen är en stressmedieringsmodell som föreslår att familjeförändringar orsakar stress som i sin tur leder till sämre utvecklingsresultat hos barnen. År 2018 gjordes en systematisk översikt för att undersöka ”instabilitetshypotesen”, det vill säga att förändringar i familjestrukturen påverkar barn och familjens välmående.¹⁸ Många barn får uppleva flera familjeövergångar när deras föräldrar går in och ur romantiska relationer. Forskarna fann att 39 studier uppfyllde kriterierna för att inkluderas i översikten, och forskarna drog slutsatsen: ”Det finns visst stöd för instabilitetshypotesen, vilket tyder på att det kan vara värdefullt att tillhandahålla ytterligare stöd för att motverka stressfaktorer som orsakas av förändringar i familjen.”¹⁹

13 Auersperg, et al. (2019: 112-113).

14 Álvarez-García, et al. (2015)

15 Álvarez-García, et al. (2015: 133)

16 Jeynes (2006). Målet med översikten var att inkludera barn i åldrarna 5 till 18 år. Av de 61 studierna undersökte 36 stycken endast elever i åldrarna 13-18 år. Eftersom ett antal av dessa studier undersökte nationella datamängder, var över 80% av eleverna som undersöktes i metaanalysen i åldersgruppen 13-18 år.

17 Jeynes (2006:75)

18 Hadfield (2018)

19 Hadfield (2018:106)

Finns det skillnad mellan barns hälsa i traditionella familjer och styvfamiljer? En metaanalys baserades på publicerade studier som jämförde självkänsla eller beteendeproblem hos styvbarn med barn i kärnfamiljshushåll och hushåll med en ensamstående förälder.²⁰ 24 studier ingick i den slutliga analysen. Slutsatsen var att barn i traditionella kärnfamiljer hade bättre självkänsla: "Resultaten visade generaliserbara skillnader i självkänsla mellan barn i styvfamiljer och kärnfamiljer, men inte mellan styvbarn och barn i hushåll med en ensamstående förälder."²¹ Barn i traditionella kärnfamiljer hade alltså bättre självkänsla än barn i styvfamiljer och barn med ensamstående familjer, däremot var det ingen skillnad mellan barn i styvfamiljer och barn i ensamstående familjer.

2.1.2 Neuropsykiatriska funktionshinder

I en systematisk översikt med länder främst från Europa undersöktes sambanden mellan föräldrars socioekonomiska svårigheter och barns uppmärksamhetsstörning/hyperaktivitetsstörning (ADHD).²² Metaanalysen visade att barn från familjer med låg socioekonomisk status löper 1,85-2,21 gånger större risk att drabbas av ADHD än barn från familjer med hög sådan. Men man fann också indikationer på att det spelade roll om föräldrarna var gifta eller ej: "signifikant samband mellan civilstånd ... och ADHD ... och fann en högre andel ogifta föräldrar till barn med ADHD ... jämfört med deras jämnåriga med gifta föräldrar, även om detta samband inte var signifikant för subtyperna ouppmärksam och hyperaktiv-impulsiv".²³ Med andra ord är risken högre att man finner barn med ADHD hos ogifta par än hos gifta par.

2.1.3 Kriminalitet

Det har länge varit känt att erfarenheter under tidig barndom och ungdomsåren har stor inverkan på utfallet hos den vuxne individen. Det gäller även psykologin kring kriminellt beteende. I en prospektiv och longitudinell²⁴ systematisk översikt ville forskarna undersöka en mängd olika barndoms- och familjefaktorer som kunde förutsäga senare kriminalitet hos den vuxne.²⁵ Som förväntat var det flera faktorer som hade betydelse, alltifrån vanvård till våld i hemmet, men forskarna fastslår att:

"Oavsett åldersgrupp kunde signifikanta variabler i familjestruktur konstateras, såsom barns deltagande i offentlig barnomsorg eller föräldrarnas civilstånd. En effektstorlek av denna storlek är anmärkningsvärd och tyder på att variablerna för familjestrukturen är viktiga förutsägelser för brottslighet i vuxen ålder. Det är slående att resultaten av familjestrukturen som mättes i tonåren var av särskild betydelse (t.ex. inblandning i socialtjänsten, föräldrarnas separation, äktenskaplig status)."²⁶

20 Ganong & Coleman (1993).

21 Ganong & Coleman (1993:143).

22 Russel et al. (2016)

23 Russel et al. (2016: 448)

24 Kombinationen prospektiv och longitudinell studie innebär alltså en framåtriktad planering och datainsamling med långsiktiga uppföljningar för att förstå utvecklingen av fenomen över tid. (Se 1.3.)

25 Leschied et al. (2008)

26 Leschied et al. (2008: 456)

Med andra ord, huruvida en person blir kriminell som vuxen förklaras till stor del av huruvida han eller hon kommer från en skilsmässofamilj eller en hel familj med gifta föräldrar. Sannolikheten att en person som växer upp med gifta föräldrar blir kriminell som vuxen är alltså mycket lägre än för en person som inte gör det.

En annan studie hade det övergripande syftet att undersöka familjestrukturens - särskilt frågan om "trasiga hem" ["broken homes"] - inverkan på brottslighet. Forskarna utförde en metaanalys på 50 studier.²⁷ Ett av målen var även att försöka fastställa en hållbar generalisering utifrån data. Resultatet av analysen blev:

"Det finns ingen tydlig historisk förändring som visar att inkompleta familjer har mindre inverkan nu än under tidigare årtionden (då familjen uppenbarligen var viktigare). Tvärtom verkar familjestrukturens eventuella inverkan på ungdomsbrottsligheten vara stabil ... Effekten av intakta kontra "trasiga" familjer är ett konsekvent och verkligt mönster av samband ... detta innebär att förekomsten av brottslighet i trasiga hem är 10-15 procent högre än i intakta hem ... Typen av familjesplittring verkar påverka ungdomsbrottsligheten. Sambandet med brottslighet är något (om än inte signifikant) starkare för familjer som splittrats genom skilsmässa eller separation än genom att en förälder dött ... Det finns inga konsekventa eller märkbara skillnader i effekterna av splittrade hem mellan flickor och pojkar eller mellan svarta och vita ungdomar."²⁸

2.1.4 Sexuella övergrepp

En metaanalytisk översikt med syfte att undersöka riskfaktorer för sexuella övergrepp på barn extraherade 35 riskfaktorer från 72 studier.²⁹ Den fanns många olika riskfaktorer, den högsta riskfaktorn att utsättas för sexuella övergrepp var tidigare övergrepp, men forskarna konstaterade också att: "En icke-kärnfamiljstruktur kan också utgöra en risk för utsatthet för sexuella övergrepp mot barn. Vi fann att ett barn som växer upp i en icke-kärnfamilj ... och ett barn med en styvfar ... utgör betydande riskfaktorer."³⁰

Forskarna diskuterar möjliga orsakssamband, och frågar sig om det troligtvis inte är familjestrukturen i sig som ökar denna risk, utan funktioner som följer med specifika familjestrukturer.³¹ Ett förslag har varit att barn i icke-konventionella familjer exponeras för fler obesläktade och kanske potentiella förövare eller aggressiva personer, eftersom det finns ett större socialt nätverk, föräldern dejtjar ofta eller att familjen flyttar oftare. En annan förklaring är att barn som upplevt familjestörningar kan ha utvecklat dysfunktionella interpersonella mönster eftersom de har exponerats för konflikt, aggression och våld. Dessa barn kan ha lärt sig konflikteskalering istället för konfliktnedtrappning och kan hamna i fler konfliktsituationer med högre risk för utsatthet. En tredje förklaring är att barn i dysfunktionella familjer har mindre kontroll över sin miljö och är därför mindre benägna att undvika högrisksituationer och utsatthet. Detta understryker hur

27 Wells & Rankin (1991)

28 Wells & Rankin (1991:87-88).

29 Assink et al. (2019)

30 Assink et al. (2019: 474)

31 Assink et al. (2019: 476)

viktig familjens välmående är för att minska riskerna även för så grova brott som sexuella övergrepp.

2.1.5 Droganvändning

Visar systematiska översikter med metaanalys ett samband mellan familjesituation och alkoholkonsumtion hos tonåringar? En sådan systematisk översikt där 30 studier ingick fastslog: "Ett negativt samband mellan familjestruktur och ungdomars drickande konstaterades ... ungdomar från familjer som inte är intakta tenderar att dricka mer."³² Det visar sig att vuxna ogifta personer också dricker mer än sin gifta motsvarighet, för mer utvecklad genomgång om detta, se nedan i avsnitt 2.2.1.

En undersökning om vilka faktorer som påverkar rökning bland ungdomar i åldern 10-24 år i Australien, Nya Zeeland, Kanada och USA (55 studier ingick) noterade att även familjestrukturen hade betydelse.³³ Analysen visade att intakt familjestruktur hade en skyddande effekt och att trasiga familjestrukturer utgjorde en riskfaktor.³⁴

2.1.6 Tonårsgraviteter

Ett stort antal forskare utförde en systematisk översikt som mätte faktorer relevanta för tonårsgraviteter.³⁵ De granskade 4444 abstracts som resulterade i att 266 studier fullständigt granskades för relevans, varav 20 studier uppfyllde inklusionskriterierna. Av de inkluderade studierna hade 12 genomförts i Storbritannien, 7 i de nordiska länderna och en i Ungern, Forskarna drar följande slutsats: "Socioekonomiska nackdelar, splittrad familjestruktur och begränsad utbildning verkar vara det som är mest konsekvent relaterat till tonårsgravitet."³⁶

Det som kan konstateras utifrån denna forskning är att splittrade familjer har en tendens att generera mer splittrade familjer. Om tonårsgraviteter ökar på grund av splittrad familjestruktur är risken nämligen hög att detta i sin tur ökar risken för en ny splittrad familjestruktur. Att uppfostra barn är ingen lätt sak och risken är stor att tonårsföräldrar inte maktar med de stora utmaningar och ansvar som åtföljer föräldraskapet.

2.1.7 Syskonrelationer och inlärningsförmåga

Den ökade andelen skilsmässor och omgiften med bildandet av styvfamiljer innebär en mer komplex sammansättning av syskonrelationer, där syskonrelationer mellan styv- och halvsyskon blir alltmer vanligt. En systematisk översikt vars egentliga syfte var undersöka studiedesign hos studier om syskonrelationer i nya familjekonstellationer, konstaterade:

"Forskningen tyder på konsekventa, men små, negativa samband mellan förekomsten av halvsyskon eller styvsyskon och barnens resultat [i skolan

32 Foxcroft & Lowe (1991:255).

33 Heris et al. (2020)

34 Heris et al. (2020: 1251)

35 Imamura et al. (2007)

36 Imamura et al. (2007: 634)

och kunskapsinhämtning]. Jämfört med barn som lever med biologiska syskon, hade barn som levde med halvsyskon eller styvsyskon signifikant lägre betygsgenomsnitt, sämre resultat i läsförståelse och högre nivåer av skoltrötthet.³⁷

Denna konklusion är synnerligen intressant med tanke på all diskussion om PISA-undersökningen och den offentliga debatten om kunskapsresultaten i den svenska skolan. Som ytterligare komplettering till samma tema kan också nedanstående tema fogas.

2.1.8 Mammans sysselsättning och barns skolprestationer

Har graden av mammans sysselsättning utanför hemmet någon betydelse för barnens skolprestationer? Den traditionella mammarollen har ju i vår tid ersatts av en yrkesroll. Under 1980-talet genomgick det amerikanska arbetskraftsmönstret en betydande demografisk förändring. Deltagande i arbetskraften blev det vanligaste för gifta kvinnor med små barn under 6 år i mitten av detta årtionde.³⁸ Men detta gäller i högsta grad också Europa, vilket visas i samlad statistik från *Our World in Data* (se diagram följande sida).³⁹

Det är tydligt att från och med mitten av sextiotalet och framåt skedde en dramatisk ökning av kvinnors yrkessysselsättning, vilket innebar mindre tid i hemmet. Men har detta någon betydelse för barns studieprestationer? I en metaanalys av 68 studier användes slumpeffektmodeller för att undersöka om barnens prestationer skiljde sig åt beroende på om deras mödrar var förvärvsarbetande eller var hemma med barnen.⁴⁰ På detta sätt kunde man göra en metaanalys på studier där fyra olika prestationer mättes: formella test av prestationer och intellektuell funktion, betyg samt lärares bedömning av kognitiv kompetens. Resultatet av metaanalysen visar att:

”När all yrkessysselsättning jämfördes med att inte vara yrkessysselsatt var effekterna insignifikanta för sammanslagna och separata prestandaresultat utan modererande faktorer. För alla kombinerade resultat var familjestruktur en signifikant modererande faktor för sambandet mellan mammans yrkessysselsättning och barns prestation ... Resultaten visade på betydligt mer positiva effekter för barnens prestationer när mödrarna arbetade deltid jämfört med heltid”⁴¹

Resultatet verkar alltså indikera att familjens struktur såväl som mammans eventuella frånvaro respektive närvaro i hemmet har betydelse för barns prestationer. Barnen presterade alltså bättre när mamman hade mindre yrkessysselsättning och var hemma mer. En möjlig förklaring är att barnen upplever mer trygghet och harmoni när de har en mer hemmavarande förälder.

37 Sanner et al. (2018: 776)

38 U.S. Census Bureau, 2002

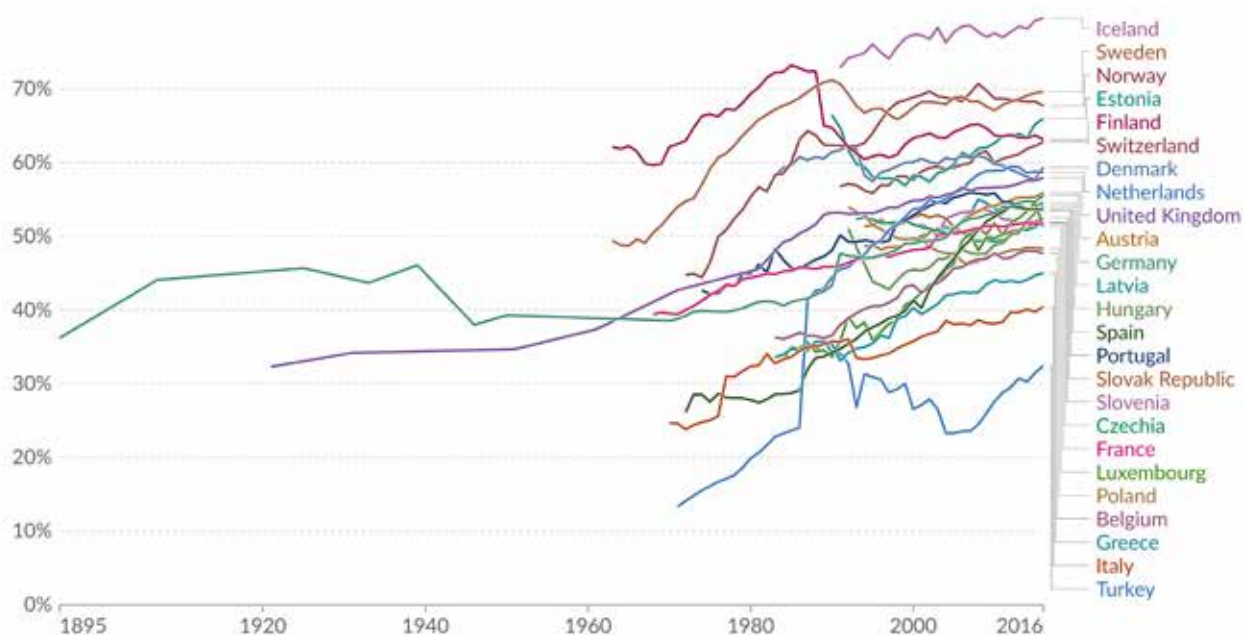
39 <https://ourworldindata.org/grapher/female-labor-force-participation-oecd?country=ESP~DEU~FRA~GBR~NLD~NOR~POL~PRT~SWE~ISL~GRC~HUN~FIN~EST~ITA~DNK~CZE~AUT~BEL~LUX~CHE~Slovak+Republic~SVN~LVA~TUR>

40 Goldberg et al. (2008)

41 Goldberg et al. (2008: 77, 97)

Female labor force participation rates

Proportion of the female population ages 15 and over that is economically active.

Data source: Our World In Data based on OECD (2017) and Long (1958)

Note: For some observations prior 1960, the participation rate is taken with respect to the female population 14 and over. See sources for details.

OurWorldInData.org/female-labor-supply | CC BY

Figur 3: Diagram över europeisk demografi för kvinnor i yrkeslivet

2.1.9 Självmord

En doktorsavhandling utfördes som inkluderade en metaanalys av publicerad forskning om riskfaktorer för självmordsbeteende hos ungdomar.⁴² 196 forskningsartiklar som publicerats mellan 1989 och 1998 uppfyllde kriterierna för att inkluderas i den systematiska översikten och inkluderade en total population på 223 569 ungdomar. Från dessa 196 forskningsartiklar gjordes 285 analyser som jämförde självmordsbenägna och icke-självmordsbenägna ungdomar.

När det gäller familjestruktur tyder vissa studier på att ungdomar från familjer som inte är intakta, exempelvis skilda eller separerade föräldrar, har en högre risk för självmordsbeteende. Andra studier har dock inte funnit någon signifikant skillnad i självmordsbenägenhet baserat på familjestruktur. Dysfunktionella familjerelationer visar sig dock vara en betydande riskfaktor för självmordsbeteende. Kommunikationsproblem, familjekonflikter, brist på stöd och dysfunktionella relationer till föräldrarna har förknippats med en ökad risk för självmord hos ungdomar. Avhandlingens slutsats om familjens betydelse kan sägas vara att det är viktigt att beakta både familjestruktur och familjerelationer tillsammans för att förstå deras inverkan på självmordsrisken.⁴³ Familjeenhetens funktionalitet är förstås viktigast, även om familjestrukturen i sig också har betydelse som påverkan för självmordsbenägenheten bland unga.⁴⁴

42 Raab (2000)

43 Raab (2000: 51-63).

44 Raab (2000: 51-63).

2.2 Äktenskap och välmående hos vuxna

2.2.1 Missbruk och beroendeproblematik

Den senaste tidens utveckling av teknik och sociala medier har gjort forskare uppmärksamma på en ny form av missbruk: smartphone-missbruk. En systematisk översikt med metaanalys skulle bedöma omfattningen av smartphoneberoende bland asiatiska läkarstudenter, undersöka de faktorer som bidrar till detta, samt undersöka de associerade psykiska symtomen.⁴⁵ Man fann att problemen var utbredda: hela 42% av asiatiska läkarstudenter hade ett smartphoneberoende. Intressant nog fann man att civilstånd, bostadsort och utbildningsnivå hade betydelse för detta. En av studierna som ingick i översikten visade en markant skillnad mellan *ogifta* medicinska studenter (91.80%) jämfört med gifta studenter (8.20%)⁴⁶

Har äktenskap även betydelse för alkoholkonsumtion hos vuxna? En metaanalys på åtta longitudinella studier undersökte hur äktenskaplig status kunde förutsäga dryckesmönster.⁴⁷ Studien visade att:

”Variablerna alkoholkonsumtion och civilstånd uppvisar en relativt stark prediktiv förmåga ... Variablerna för civilstånd visar att både att gifta sig och att vara gift ... har ett signifikant negativt samband med alkoholkonsumtion ... Dessa resultat bekräftar tidigare forskning som visar att gifta sig eller vara gift är förknippat med lägre alkoholkonsumtion över tid”.⁴⁸

En metaanalys på 12 longitudinella studier undersökte hur förändringar i civiltillstånd och sysselsättningsstatus inverkade på alkoholkonsumtion.⁴⁹ Analyserna kontrollerar för effekterna av alkoholkonsumtion per tillfälle och utbildning vid tidpunkten för alkoholkonsumtionen. Resultatet visade att flera faktorer spelar in, men:

”Resultaten visar också att förändringar i äktenskapsstatus spelar en viktig roll för förutsägelse av genomsnittlig mängd [alkoholkonsumtion] per tillfälle vid uppföljning. Särskilt för den yngre åldersgruppen och för båda könen är att inte gifta sig och att förbli ogift associerat med ökad genomsnittlig mängd per tillfälle ... båda variablerna är positivt relaterade till ökad konsumtion bland äldre män; bland äldre kvinnor var det endast att förbli ogift som sammanföll med ökad konsumtion. Att gifta sig är tvärtom genomgående negativt förknippat med genomsnittlig mängd per tillfälle ... för alla ålders-/könsgrupper, vilket antyder att äktenskap har effekten att minska konsumtionen.”⁵⁰

Det verkar alltså som att civilstånd också påverkar den *mängd* människor dricker när de väljer att konsumera alkohol. Giftna personer dricker mindre mängd alkohol vid de tillfällen man beslutat sig för att dricka jämfört med ogifta personer.

45 Zhong et al. (2022)

46 Zhong et al. (2022:1177)

47 Leino et al. (1995)

48 Leino et al. (1995:147)

49 Temple et al. (1991)

50 Temple et al. (1991:1278-1279)

2.2.2 Allmänt psykiskt välbefinnande

En metastudie som undersökte faktorer som influerar depressiva symtom hos äldre vuxna i Kina använde 81 studier från 1987 till 2012.⁵¹ Man fann att påverkansfaktorer var kön, utbildningsnivå och civilstånd, men däremot inte ålder: "Förekomsten av depressiva symtom hos gifta äldre vuxna var lägre än hos ensamstående vuxna (frånskilda, ogifta eller änkor)."⁵² En annan systematisk översikt mätte riskfaktorer för tvångssyndrom,⁵³ där en av slutsatserna var att: "tvångssyndrom drabbar främst vuxna kvinnor och pojkar och ungdomar, och det är vanligare att de som är ogifta eller missbrukar droger har tvångssyndrom".⁵⁴

Har äktenskapet betydelse för utfallet av sociala insatser mot depression och ångest hos äldre människor? En metastudie med trettiofyra studier (med totalt 3 478 deltagare, 107 effektstorlekar)⁵⁵ ville utvärdera effektiviteten av psykosociala insatser för den äldre befolkningens psykiska välbefinnande, även här i Kina.⁵⁶ En rad variabler undersöktes och flera hade betydelse, men forskarna fann också att: "Som förväntat korrelerade deltagarnas civilstånd positivt med en större behandlingseffekt. Ett sådant resultat bekräftar betydelsen av relationer för äldre vuxnas psykiska välbefinnande".⁵⁷ Äktenskap hade en positiv betydelse för psykosociala insatser framgång.⁵⁸

Mår ensamstående mödrar lika bra som gifta mödrar? Ensamstående föräldraskap har blivit så vanliga i USA att 23 procent av familjerna är ensamstående föräldrar⁵⁹, och 80% av dessa är ensamstående mammor.⁶⁰ EU-statistik visar att 2022 var 5,5 % av alla vuxna kvinnor mellan 25 och 54 år inom EU ensamstående föräldrar med barn, jämfört med 1,1 % av alla vuxna män.⁶¹ Eftersom ensamstående mödrar ökar världen över, i synnerhet i västvärlden, så ville forskarna undersöka detta i en systematisk översikt.⁶² Forskarna slår fast: "En stor mängd internationell forskning visar att ensamstående mödrar har sämre fysisk och psykisk hälsa än sina gifta motsvarigheter"⁶³, och konstaterar utifrån sin egen undersökning baserad på kvinnornas egna vittnesbörd att: "[forskningen] ger belägg för att ensamstående mödraskap försätter kvinnor i en ogynnsam social situation."⁶⁴

En systematisk översikt genomfördes för att studera patienters tillfredsställelse med öppenvården i Kina.⁶⁵ Totalt uppfyllde 35 studier inklusionskriterierna. Av dessa var åtta hushållsundersökningar som involverade 12 119 invånare, medan de resterande 27 studierna var intervjustudier av totalt 45 930 öppenvårdspatienter

51 Li et al. (2014)

52 Li et al. (2014:1.)

53 Fontenelle och Hasler (2008)

54 Fontenelle och Hasler (2008:1). Min kursivering.

55 107 effektstorlekar betyder alltså att det fanns 107 uppmätta förklaringsvariabler som hade påverkan på det man försökte mäta.

56 Zhang et al. (2020)

57 Zhang et al. (2020: e86)

58 Zhang et al. (2020: e81-e84)

59 <https://www.census.gov/newsroom/stories/single-parent-day.html>

60 <https://singlemotherguide.com/single-mother-statistics/>

61 https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Household_composition_statistics&curid=29071&oldid=606220

62 Rousou et al (2013)

63 Rousou et al (2013: 425)

64 Rousou et al (2013: 425)

65 Yuping et al. (2020)

under deras sjukhusbesök från 185 sjukhus.⁶⁶ Även här fann man att äktenskapet hade positiv betydelse:

”I enlighet med tidigare resultat visade resultaten av denna studie att patienter som var gifta verkade vara mer nöjda, men att patienter som var skilda eller änkor hade sämre chans till hög tillfredsställelse.”⁶⁷

Det var alltså lägre sannolikhet att änkor och frånskilda upplevde hög tillfredsställelse. En systematisk översikt över faktorer som påverkar livstillfredsställelsen hos äldre vuxna i Asien summerade på samma tema:

”Civilstånd är en viktig faktor som påverkar välbefinnandet i de flesta länder i Asien (Ngoo et al.,2015). Högre livstillfredsställelse fanns bland gifta äldre vuxna, medan äktenskap som spruckit visade sig ha en negativ konsekvens för livstillfredsställelsen eftersom de frånskilda hade betydligt lägre livstillfredsställelse. Upplösning av äktenskap visade sig också ha en negativ inverkan på livstillfredsställelsen bland äldre i Asien.”⁶⁸

Även skilsmässor bland sammanboende som inte är gifta har stor inverkan på hälsan. I en systematisk översikt av utvärderingar av insatser för icke-äktenskapliga separationer fastslog forskarna:

”De negativa konsekvenserna av skilsmässa är välkända, och forskning visar att de psykologiska reaktionerna på den stress som är förknippad med separation faktiskt kan förändra individens fysiologi ... och öka risken för överdödlighet ... Splittring av samboförhållanden kan dock vara lika påfrestande ... det finns bevis för att sambor har högre risk för separation än personer som gift sig utan tidigare samboförhållanden ... samt är mer benägna att uppleva av-och-på förhållanden. Dessutom rapporteras det att förekomsten av osäkra förhållanden är 25% högre bland sammanboende jämfört med gifta par ... icke-äktenskapliga par som ägnar sig åt av-och-på-dejting upplever en större risk för permanent separation, osäkerhet och lägre tillfredsställelse ...”⁶⁹

En systematisk översikt med metaanalys med målet att studera omfattning och förklaringsvariabler för vanliga psykiska störningar bland personer med HIV/AIDS i Etiopien nådde liknande slutsatser:

”Resultatet av metaanalysen visade att ensamstående [single marital status], HIV/AIDS-relaterad stigmatisering och brist på arbete hade ett statistiskt signifikant samband med CMD [common mental disorder] hos personer med HIV/AIDS infektion ... Ensamstående löpte 1,83 gånger större risk att drabbas av [common mental disorder] jämfört med personer som var gifta och levde tillsammans.”⁷⁰

66 Yuping et al. (2020: 1)

67 Yuping et al. (2020: 24)

68 Khodabakhsh (2022:1299)

69 Kazan et al. (2017: 1)

70 Belayneh et al. (2020: 6-7)

En systematisk översikt över epidemiologin för psykiatrisk sjukdom i Indien, baserat på data från 1960 till 2009, konstaterade att den ökade förekomsten av äktenskapliga konflikter och skilsmässor kräver ett paradigmskifte för att tillhandahålla psykiska hälsovårdstjänster som har tillräcklig hög kvalitet.⁷¹ En studie som undersökte förekomsten av riskfaktorer för psykisk ohälsa bland mödrar boende i Afrika fann följande:

“I denna genomgång identifierades ett antal sociodemografiska variabler som är relaterade till depression hos vissa afrikanska kvinnor, t.ex. att leva i ett polygynt [dvs polygami, där en man har flera fruar] förhållande. Polygyni är vanligt i vissa afrikanska länder och har rapporterats som en potentiell källa till äktenskaplig disharmoni och friktion i äktenskapet (Adewuya et al., 2007). Även om bevisen var blandade, tydde vissa studier på att kvinnor med dålig psykisk hälsa också var mer benägna att vara ensamstående ... Denna översikt betonar särskilt vikten av psykosociala faktorer för perinatal psykisk hälsa [sista delen av graviditeten, själva förlossningen och de första dagarna därefter]. Viktiga psykosociala faktorer var brist på socialt stöd, äktenskapskonflikter och prenatal depression [före förlossningen], som alla förknippades med dålig psykisk hälsa. Dessa resultat överensstämmer också med forskning i utvecklade länder.”⁷²

Det är förstås svårt att alltid avgöra om en samvariation är resultat av orsak och verkan eller om det finns andra faktorer som förklarar att ensamstående har högre risk för dålig psykisk hälsa, men det är ett tydligt och genomgående mönster i undersökningarna. En systematisk översikt granskade hur förhållanden mellan äldre påverkade deras välbefinnande, inklusive deras hälsa, sociala liv, känslomässiga tillstånd, ekonomi och praktiska behov, och kom fram till följande:

”Enligt de 45 studier som granskats finns det starka bevis för att dynamiken i äktenskapliga relationer sent i livet är förknippad med hälsa och välbefinnande för både makar och hustrur, även om effekterna inte alltid är lika stora.”⁷³

Det tycks alltså vara välgrundat att äktenskapet samvarierar med allmänt psykiskt välbefinnande, medan att vara ensamstående samvarierar med olika former av psykiskt illabefinnande.

2.2.3 Självmod och självmordsrisk

Det har länge varit känt att äktenskap har en skyddande effekt mot självmord. Den franske forskaren Émile Durkheim visade exempelvis att gifta män hade lägre självmordsfrekvens än ogifta män, genom att mäta franska åldersspecifika självmordsfrekvenser för perioden 1889–1891.⁷⁴ Dessutom hade gifta män med barn lägre självmordsfrekvens än gifta män utan barn.⁷⁵ Detta har senare bekräftats av stor mängd senare statistik från Frankrike.⁷⁶ Även Information från

71 Math och Srinivasaraju (2010: 102)

72 Sawyer et al. (2009: 26)

73 Walker & Luszcz (2009: 475)

74 Durkheim (1951 [1897]: 178)

75 Durkheim (1951 [1897]: 178)

76 Danigelis & Pope (1979, se tabell 4).

Världshälsoorganisationen (WHO) visar att gifta män i genomsnitt var mindre benägna än ensamstående, änkor eller frånskilda män att begå självmord, enligt statistik från 14 länder.⁷⁷

Frågan är då om detta också bekräftas av systematiska översikter? En sådan som skulle mäta riskfaktor för "utvidgat självmord" - det vill säga mord på en eller flera personer som åtföljs av gärningsmannens självmord - inkluderade 49 studier⁷⁸, och naturligtvis fann forskarna att en rad faktorer samverkade. De konstaterade dock även att: "När det gäller den mellanmännsliga dynamiken före [mord som inkluderar självmord], är studierna ganska samstämmiga: [mord som inkluderar självmord] inträffar i samband med en nyligen genomförd separation, skilsmässa eller relationella konflikter."⁷⁹

En annan metastudie av observationsstudier genomfördes för att undersöka sambanden mellan civilstånd och självmord.⁸⁰ Denna fokuserade alltså på en specifik riskfaktor: självmord. Forskarnas slutsats löd: "Resultaten av vår studie visar att ogifta personer löper större risk för självmord än sina gifta motsvarigheter."⁸¹ En annan systematisk översikt fokuserade på självmordsrisker för män där 105 studier ingick,⁸² och där var resultatet:

"Sammanfattningsvis utgörs de mest sannolika riskfaktorerna för självmordsbeteende bland män av alkohol- och/eller narkotikaanvändning/-beroende, att vara ogift eller vara ensamstående, att ha genomgått skilsmässa eller att ha änkestatus, samt en diagnos av depression."⁸³

En systematisk översikt som undersökte självmord bland irländska immigranter i Storbritannien konstaterade:

"Dessa studier antyder att äktenskapet är ett skyddande institution mot risken för självmord, även om det fortfarande är okänt till vilken grad en sådan riskminskning beror på hälsomässigt urval till äktenskapet."⁸⁴

En omfattande systematisk översikt med multivariat analys⁸⁵ estimerade skillnader i civilstånd för självmordstalen bland män i tolv utvecklade länder.⁸⁶ De flesta av dessa länder var från Europa, men där ingick också USA, Kanada och Australien. Resultatet blev:

"Självmordstal för män ... uppdelat på ålder och civilstånd för 12 utvecklade länder visar att gifta män har lägre självmordstal än ogifta män"⁸⁷

77 Danigelis & Pope (1979, se tabell 2).

78 Rouchy et al. (2020)

79 Rouchy et al. (2020: 3)

80 Kyung-Sook et al. (2018)

81 Kyung-Sook et al. (2018: 124)

82 Richardson et al. (2021)

83 Richardson et al. (2021:1)

84 Aspinall (2002: 297)

85 Multivariat analys är alltså en statistisk metod som studerar sambandet mellan flera variabler samtidigt, vilket ger en djupare förståelse för hur olika faktorer påverkar varandra i en undersökning. Se ordförklaringar under 1.3.

86 Cutright et al. (2006)

87 Cutright et al. (2006: 365)

Denna studie utforskade tre möjliga förklaringar till varför självmordstalen är lägre bland gifta än ogifta personer: 1) Gibbs och Martins hypotes om integration baserat på civilstånd;⁸⁸ 2) skillnader i normer för acceptans av självmord beroende på civilstånd;⁸⁹ och 3) Durkheims teori om social integration.⁹⁰ Alla dessa förklaringar visade sig få stöd av resultat från multivariata regressioner⁹¹, men starkast stöd fick teorin om social integration.⁹² En systematisk översikt där en stor majoritet var europeiska studier hade målet att identifiera de karakteristiska dragen hos personer som återfaller i suicidförsök. Man fann att:

”Återfall i självmordsförsök var förknippat med högre frekvens av följande egenskaper: arbetslöshet, *att vara ogift*, diagnos av psykiska störningar, självmordstankar, stressande livshändelser och familjehistoria av självmordsbeteende.”⁹³

Vi kan alltså konstatera att tidigare internationell statistik om äktenskapets skyddande effekt mot självmord bekräftas tydligt även av systematiska översikter.

2.2.4 Stress och utbrändhet

Stressrelaterad ohälsa är ett av de områden där forskningen ger delvis tve tydiga slutsatser. Vid en närmare analys visar sig dock även detta ämne bekräfta det övergripande mönstret. En studie som syftade till att bedöma effekterna av COVID-19-pandemin på ångest och stress bland vårdpersonal i Etiopien angavs ha tvetydiga resultat:

”Chansen för att gifta personer skulle uppleva stress var 2,8 gånger högre jämfört med ensamstående ... Detta går emot en tidigare studie i Sydafrika som indikerade att gifta personer hade lägre benägenhet att uppleva stress. Det är också viktigt att notera att yrket har en individuell påverkan på risken för att utveckla stress.”⁹⁴

En meta-studie vars syfte var att identifiera vilka faktorer som har betydelse för hälsopraxis hos gravida kvinnor fann att: ”Medelvärde [på effektstorleken] för

88 Gibbs och Martins hypotes föreslår att sambandet mellan civilstånd och självmord kan förklaras genom graden av social integration en person upplever inom sitt äktenskap eller familj. Hypotesen antyder att äktenskapet kan fungera som en skyddsfaktor mot självmord genom att erbjuda en högre grad av social integration och stöd.

89 Teorin om Skillnader i normer för acceptans av självmord beroende på civilstånd innebär att varierande attityder och normer kring självmord finns inom olika civilståndskategorier. Det kan innebära att samhällets syn på självmord och graden av acceptans varierar mellan ogifta, gifta och änkor/änkemän. Dessa skillnader i normer kan påverka hur personer inom olika civilstånd relaterar till och hanterar självmord, vilket i sin tur kan påverka självmordstalen inom dessa grupper.

90 Durkheims teori om social integration som förklaring för mindre självmordsrisk bland gifta bygger på idén att sociala band och integration i samhället kan fungera som skydd mot självmord. Enligt Durkheim är äktenskapet och familjelivet viktiga sociala institutioner som bidrar till en ökad känsla av samhörighet och social integration. Skillnaden gentemot Gibbs och Martins hypotes är att Durkheim betonar bredare sociala strukturer och samhällsnormer utanför familjen. Sociala institutioner som äktenskap och familj bidrar därmed till social integration och gemenskap i hela samhället.

91 Multivariata regressioner är alltså multivariat analys med flera regressionslinjer, se 1.3.

92 Cutright et al. (2006: 365)

93 Mendez-Bustos et al (2013: 281). Min kursivering.

94 Hasen et al. (2022:10).

civilstånd som en prediktor [en variabel som förutsäger] för hälsovanor hade också ett relativt obefintligt samband”⁹⁵

En systematisk översikt med syftet att beskriva hur sociala medier påverkade den psykiska hälsan hos befolkningen i allmänhet, fann att:

”Ångestsymtom bedömdes i 10 av de 14 studierna, med en märkbar variation i förekomsten av ångestsymtom från 7,4% till 47,82% ... När det gäller civilstånd rapporterade Ahmad et al [14] att gifta deltagare hade högre nivåer av ångest jämfört med ogifta deltagare. Däremot fann Liu et al [32] att högutbildade och yngre personer uppvisade mer ångest i jämförelse. Zakout et al [25] fann att de flesta av deltagarna (55,8%) ansåg att mediebevakningen skapar stress och ångest hos dem. En studie (Cong Liu et al.) [34] visade att deltagare som bodde ensamma var betydligt mer oroliga än de som bodde med sin familj eller med en vän/rumskamrat/ klasskamrat”⁹⁶

Slutsatserna var alltså delvis motsägelsefulla. En systematisk genomgång av hur sociala faktorer påverkar depression och självmordsbeteende i Karibien noterade i sin tur att:

”De flesta sambanden rapporterades för kön, ålder, bostadsort, civilstånd och utbildning. Depression, dess svårighetsgrad och dess utfall var vanligare bland kvinnor (förutom självmord som var vanligare bland män), åldrarna 10-17 (bland ungdomar) och de med lägre utbildningsnivåer. Äktenskap framstod som både en risk- och skyddsfaktor för depressionspoäng och prevalens, medan flera ojämlikhetsförhållanden i Haiti stod i kontrast till typiska trender.”⁹⁷

Att äktenskapet både kan vara en risk och en skyddsfaktor beror troligtvis på äktenskapets kvalitet. Ett dåligt äktenskap ökar risken för stress, medan ett bra äktenskap utgör en stark skyddsfaktor mot stress. Forskarna kommenterar själva resultatet:

” ... vårt övergripande resultat för civilstånd är oväntat eftersom äktenskap i allmänhet anses ge bättre socialt kapital och stöd [87, 95, 96]. Detta gör att man bör överväga kvaliteten och sammanhanget i äktenskapen i de karibiska länderna, eftersom särskilda faktorer som relationskvalitet, stöd från den utvidgade familjen och förmåga att hantera äktenskaplig stress och barnuppfostran sannolikt *förvränger sambanden* mellan civilstånd och förekomst av depression.”⁹⁸

Vad gäller stress och utbrändhet som folkhälsoproblem är det också känt att vissa yrkesgrupper är mer utsatta än andra; inte sällan lyfts vårddyrken fram som mer stresspåfrestande än många andra. I Kina är sjuksköterska ett yrke med betydande stress, vilket kan orsaka både fysiologiska och psykologiska problem. I en

95 Cannella et al. (2018: 440)

96 Phalswal et al. (2023: 9)

97 Brown et al. (2017:1)

98 Brown et al. (2017:7) Min kursivering.

omfattande studie genomfördes en tidsövergripande⁹⁹ metaanalys av 244 artiklar.¹⁰⁰ Man mätte nio olika mentala parametrar enligt en vedertagen kinesisk diagnostisk manual för mental hälsa (SCL-90). Forskarnas sammanfattning:

”Kinesiska sjuksköterskor associerades med poäng för tre sociala indikatorer på stressfaktorer i arbetet (förhållandet mellan patient och sjuksköterska och arbetslöshet) och stressfaktorer i familjen (skilsmässofrekvens) över tid ... resultaten visade att bland alla nio faktorer för psykisk hälsa i SCL-90 har ångest den största förändringen över tid, *medan skilsmässofrekvens är den största påverkande sociala indikator som ansvarar för sådana förändringar, vilket kan innebära att den minskade nivån av psykisk hälsa hos kinesiska sjuksköterskor kan vara nära associerad med mängden stressfaktorer i familjen.* Därför kan man föreslå mer effektiva åtgärder ur ett familjeperspektiv, till exempel fler förmåner för deras barn och makar, eller mer semester så att de kan tillbringa tid med sina familjer och så vidare.”¹⁰¹

Har civilståndsstatus även betydelse för riskfaktorer för utbrändhet? En meta-studie hade som mål att undersöka vilka faktorer som är förknippade med utbrändhet för sjuksköterskor. Mer specifikt handlade det om att fastställa förekomsten av utbrändhet bland sjuksköterskor och sammanställa faktorerna bakom detta.¹⁰² Resultatet var att:

”Faktorer relaterade till utbrändhet inkluderade yrkeserfarenhet, psykologiska faktorer och civilstånd ... ojämna resultat har rapporterats med avseende på påverkan av civilstånd. De flesta studier lyfter fram den skyddande effekten av socialt stöd och familjestöd.”¹⁰³

Detta medför att även om resultatet inte var helt entydigt hade äktenskapet ändå överlag en skyddande verkan mot utbrändhet.

2.2.5 Våld i nära relationer

Finns det någon skillnad mellan civilstånd och risken för våld i nära relationer? En omfattande undersökning hade syftet att utföra en metaanalys av förhållandet mellan övergrepp i barndomen (inräknat fysisk och psykisk misshandel, sexuella övergrepp och försummelse) och att själv bli förövaren i partnervåld,¹⁰⁴ samt att utforska eventuella modererande effekter av kön och civilstånd. Resultatet var att kön hade betydelse, men däremot inte civilstånd, samt att män i högre grad riskerade att bli förövare i partnervåld om de själva utsatts för övergrepp i barndomen.¹⁰⁵ Forskarna själva anger emellertid att deras effektstorlek är relativt

99 En cross-temporal metaanalys (CTMA) är en forskningsmetod som populariserats av socialpsykologen Jean Twenge och där forskare följer upp resultat på standardiserade psykologiska test över en längre tidsperiod (vanligtvis flera decennier).

100 Xin et al (2019).

101 Xin et al (2019: 671). Min kursivering.

102 Molina-Praena et al. (2018)

103 Molina-Praena et al. (2018:1,4)

104 ”Partnervåld” eller ”våld i nära relationer” definieras av forskarna som ett beteende inom en intim relation som orsakar fysisk, sexuell eller psykisk skada.

105 Li et al. (2020).

liten,¹⁰⁶ och att deras undersökning inte fann några signifikanta skillnader mellan dejtingvåld och våld i äktenskapet.¹⁰⁷ Det vill säga: om det redan fanns våld under dejtingperioden var risken lika stor att det följde med i äktenskapet.

En omfattande systematisk översikt ville undersöka riskfaktorerna för våld mot kvinnor i nära relationer i Kina.¹⁰⁸ Nio engelska och kinesiska databaser genom-söktes under perioden 1 augusti 2008 till 2 augusti 2022. Man fann att 19 studier uppfyllde urvalskriterierna. Exempel på centrala riskfaktorer var låg utbildning eller inkomst hos partnern, ohälsosamma vanor (spelande), kvinnans civilstånd, dålig hälsa eller utbildning, kvinnans eller partnerns barndomsövergrepp eller vittnesmål om sådana hemma. Intressant nog konstaterade forskarna att även ci-vilstånd tycktes ha central betydelse, det vill säga huruvida paret är gifta eller bara sammanboende verkar spela roll:

”Resultaten av vår studie visar också att i Kina är civilstånd (sambo, om-gift, skild eller i skilsmässoprocessen) relaterat till våld i nära relationer mot kvinnor. Det finns bevis för att sammanboende kvinnor är särskilt ut-satta för våld i nära relationer [jämfört med gifta kvinnor]”¹⁰⁹

Forskarna anger som möjlig förklaring att sammanboende kvinnor till skillnad från sin gifta motpart har låg inkomst och utbildning, osäker anställningsstatus och är yngre när de inleder ett förhållande.¹¹⁰ En systematisk översikt med meta-analys där 147 studier ingick gällande riskfaktorer för familjevåld under graviditet, fick resultatet att våld före graviditeten och lägre utbildningsnivå var starka prediktioner för våld under graviditeten.¹¹¹ Oavsiktlig graviditet hos antingen off-ret eller förövaren, låg socioekonomisk status och ogift status visade sig dock vara måttliga förutsägelser för våld under graviditeten.¹¹² Tydligt har äktenskapet en skyddande effekt mot familjerelaterat våld, åtminstone på gruppnivå.

2.2.6 Depression under och efter graviditet

Har civiltillstånd betydelse för risken för depression under graviditet? I en sys-tematisk översikt ville forskarna undersöka graviditetsdepression och dess sam-band med negativa födelseutfall i låg- och medelinkomstländer.¹¹³ 73 studier in-gick i översikten, och forskarna summerade:

”Vi fann att tidigare medicinska tillstånd (problem under graviditeten och historik av tidigare episoder av vanliga psykiska störningar) samt sociala eller kulturella faktorer (bristande socialt stöd, ekonomiska svårigheter, utsatthet för olika former av våld under graviditet eller barndom, *ogynn-samma äktenskapliga förhållanden* [ogifta, frånskilda, separerade, kortare äktenskaplig varaktighet, eller polygama förhållanden] samt önskan om pojke) utgjorde betydande riskfaktorer för depression under graviditet.”¹¹⁴

106 Li et al. (2020:8)

107 Li et al. (2020:9)

108 Zhao et al. (2022)

109 Zhao et al (2022: 12). .

110 Zhao et al (2022: 12)

111 James et al. (2013)

112 James et al. (2013: 359).

113 Fekadu et al. (2020)

114 Fekadu et al. (2020:13). Min kursivering.

Vanliga symtom på depression är nedstämdhet, skuld känslor, oföretagsamhet, oro, koncentrationssvårigheter samt sömn- och aptitstörningar. Det påverkar både barnens utveckling och mammans hälsa. En annan systematisk översikt med målet att ta reda på hur vanligt det är med graviditetsdepression i Etiopien och vilka faktorer som ökar risken för detta fann flera variabler, men kunde konstatera: "När det gäller civilstånd var ogifta kvinnor mer benägna att vara deprimerade än gifta mödrar".¹¹⁵ Tydligt har äktenskapet en skyddande effekt också mot depression under och efter graviditet.

2.2.7 Aborter och födelseutfall

Upprepade aborter beskrivs i forskningen som ett betydande folkhälsoproblem och en utmaning för kvinnors sexuella och reproduktiva hälsa. En systematisk översikt som ville mäta riskfaktorer för upprepade aborter fann att högre risk förknippades med ett flertal demografiska faktorer, bland annat att vara gift.¹¹⁶ En tänkbar slutsats i detta fall är att giftermål kan cementera en destruktiv relation där abort fått funktionen av ett preventivmedel.

Men kan äktenskaplig status vara en förklaringsvariabel även för födelseutfall? Med "födelseutfall" menas huruvida spädbarn har normal eller låg födelsevikt, normal eller för tidig födsel eller ifall barnet har normal eller låg vikt för sin graviditetsvecka. Är någon av dessa tre parametrar onormal benämns det som "negativa förlossningsresultat". En omfattande systematisk översikt med metaanalys undersökte detta genom att försöka besvara tre frågor:¹¹⁷

- 1) Har ogifta kvinnor en ökad risk för negativa förlossningsresultat jämfört med gifta kvinnor?
- 2) Har ensamstående kvinnor en ökad risk för negativa förlossningsresultat jämfört med gifta kvinnor?
- 3) Har sammanboende kvinnor en ökad risk för negativa förlossningsresultat jämfört med gifta kvinnor?

Resultatet från metaanalysen visade att:

"Ogifta kvinnor (ensamstående eller sammanboende) är förknippade med en signifikant ökad risk för [negativa förlossningsresultat på alla tre parametrar]. Sammanboende är förknippat med en marginellt lägre risk för [negativa förlossningsresultat på alla tre parametrar] jämfört med ensamstående, men riskerna för både sammanboende och ensamstående kvinnor är fortfarande högre än för gifta kvinnor."¹¹⁸

Vad kan möjligen förklara detta? En välgrundad teori är att singelskap eller samboskap kan innebära en mindre stabil relation jämfört med att vara gift, och att den ökade stressen som modern upplever på grund av en mindre trygg relation kan ha en negativ påverkan på barnets tillväxt. Detta diskuteras mer i diskussionsdelen.

115 Getinet et al. (2018: 7)

116 Jinlin et al. (2023).

117 Shah et al. (2011)

118 Shah et al. (2011:1107)

2.2.8 Äktenskap och allmän mortalitet

Mortalitet är ett mått på antalet dödsfall inom en viss population eller grupp under en viss tidsperiod, vanligtvis uttryckt som antalet dödsfall per 1000 personer per år. Det används för att undersöka och analysera dödligheten inom olika befolkningsgrupper och för att utvärdera hälsotrender och sjukdomsbörda. Högre mortalitet indikerar vanligtvis en sämre hälsosituation inom en population, medan lägre mortalitet indikerar en bättre hälsosituation. Måttet är också användbart för att jämföra dödlighet mellan olika grupper, regioner, länder och tidsperioder.

Finns det en relation mellan civilstånd och mortaliteten hos äldre? En systematisk översikt med metaanalys, omfattande 53 oberoende undersökningar med över 250 000 äldre individer, beräknade den totala relativa dödlighetsrisken bland gifta jämfört med ogifta personer (inklusive änkor, frånskilda/separerade och personer som aldrig varit gifta).¹¹⁹ De flesta av studierna som ingick var från Europa och Nordamerika, med den stora majoriteten avgränsade till äldre som inte var institutionaliserade.¹²⁰ Metaanalysen visade att den övergripande relativa mortalitetsrisken för gifta jämfört med ogifta personer var 0,88 (95 % konfidensintervall). En relativ mortalitetsfrekvens på 0.88 betyder att sannolikheten för att en gift åldring ska dö inom ett år är 0.88 gånger sannolikheten för att en ogift åldring ska göra det. Att vara gift minskar alltså avsevärt den relativa mortalitetsrisken jämfört med att vara ogift. Denna skattning varierade inte med avseende på kön, studiens kvalitet eller mellan Europa och Nordamerika. Forskarna fastslår:

”Även om vissa tecken på publiceringsbias¹²¹ hittades, var den totala uppskattningen av effekten av äktenskap robust i förhållande till flera statistiska metoder och känslighetsanalyser. När den totala metaanalysen upprepades med ett extremt konservativt tillvägagångssätt och med åtta icke-signifikativa jämförelser, som ursprungligen uteslöts på grund av otillgängliga uppgifter, förblev den skyddande effekten av äktenskap signifikativ.”¹²²

Om nu äktenskapet har en sådan skyddande effekt mot dödlighet bland äldre, är det då inte rimligt att anta att skilsmässa är en riskfaktor för ökad dödlighet generellt? Som tur är kan vi få en välgrundad vetenskaplig uppfattning eftersom undersökningar av upplösning av äktenskap (skilsmässa, separation och änkestatus) och dödlighet länge har varit av stort intresse för samhällsvetare. Redan på 1800-talet studerade en brittisk läkare vid namn William Farr livslängdstabeller för folkräkningar för gifta, ogifta (i betydelsen aldrig gifta) och änkor i Frankrike år 1851. William Farr drog följande slutsats:

119 Manzoli et al. (2007)

120 Manzoli et al. (2007: 91)

121 ”Publiceringsbias” refererar till snedvridningen i det vetenskapliga litteraturarkivet på grund av benägenheten att publicera vissa typer av studier över andra. Det uppstår när studier med positiva resultat eller signifikanta fynd har större sannolikhet att bli publicerade än studier med negativa eller icke-signifikanta resultat. Detta kan skapa en snedvriden bild av forskningsområdet eftersom det som blir tillgängligt för allmänheten är överrepresenterat av positiva resultat, medan studier med negativa resultat kanske inte publiceras eller har mindre chans att bli publicerade. Detta fenomen kan påverka metaanalyser och systematiska översikter, där forskare försöker sammanfatta och syntetisera resultat från olika studier. Om publiceringsbias inte beaktas kan slutsatserna vara missvisande och inte åter spegla hela bilden av den befintliga evidensen på ett område.

122 Manzoli et al. (2007: 77)

”Detta är det allmänna resultatet: Äktenskapet är en hälsosam företeelse. Det är större risk att en ensamstående individ lider skeppsbrott på sin resa än att de liv som förenats i äktenskap ... Om ogifta människor drabbas av sjukdomar i alltför hög grad, drabbas de som hade varit gifta [änkor, frånskilda] ännu mer ... I samtliga åldrar är änkor mer benägna att dö än hustrur.”¹²³

Har då detta ändrats, så att det av någon anledning är annorlunda idag? Just detta undersöktes i en omfattande studie med metaanalyser och metaregressioner som mätte 625 dödsrisker och använde uppskattningar av dödlighetsrisker från 104 studier, publicerade mellan 1955 och 2011, täckande 24 länder och med uppgifter om mer än 600 miljoner personer.¹²⁴ Resultatet: ”Bland de genomsnittliga riskförhållandena justerade för ålder och ytterligare kovariater¹²⁵ var risken för dödsfall för de som var skilda eller separerade 30 % högre än riskförhållandet bland gifta personer.”¹²⁶

En annan omfattande metaanalys med 32 prospektiva¹²⁷ studier med mer än 6,5 miljoner människor, 160 000 dödsfall och över 755 000 skilsmässor i 11 länder visade:

” ... en signifikant ökning av risken för tidig död bland separerade/skilda vuxna i jämförelse med deras gifta motsvarigheter. Män och yngre vuxna uppvisade en betydligt större risk för tidig död efter separation/skilsmässa än kvinnor och äldre vuxna. Kvantifieringen av den totala effektstorleken som kopplar separation/skilsmässa till risken för tidig död avslöjar ett antal viktiga forskningsfrågor ... Erfarenheten av skilsmässa är förknippad med en statistiskt signifikant ökad risk för tidig död av alla orsaker ... I förhållande till sina gifta motsvarigheter och över hela intervallet av uppföljningsperioder uppvisade vuxna som var skilda i början av de prospektiva studier som undersöktes här en 23-procentig ökning av sannolikheten att dö av alla orsaker vid varje framtida bedömning.”¹²⁸

Utförlig samtida forskning bekräftar alltså det William Farr redan visade på 1800-talet, nämligen äktenskapets positiva effekt på allmänhälsan. Vetenskapen på området är entydig: gifta har lägre mortalitet jämfört med ogifta.

2.2.9 Äktenskap och allmän hälsostatus

Denna rubrik är ytterligare en där forskningen delvis går i olika riktningar, men där den sammantagna bilden likafullt bekräftar det övergripande mönstret. En systematisk genomgång presenterar forskning från långtidsstudier om vad som påverkar hur människor i olika länder hanterar ekonomiska kriser.¹²⁹ Urvalet

123 Farr (1858: 507).

124 Shor et al. (2012: 54)

125 En kovariat är en variabel som förändras parallellt med en annan variabel. Med andra ord, när värdet på den ena variabeln förändras, förändras även värdet på den andra variabeln i samma riktning. Kovariater används ofta i statistisk analys för att kontrollera för effekterna av andra variabler och för att avgöra huruvida en variabel har en självständig effekt på en annan.

126 Shor et al. (2012)

127 Det vill säga, studien planeras och genomförs framåtriktad, se ordförklaring under sektion 1.3.

128 Sbarra et al. (2011:454) .

129 Glonti et al. (2015)

inkluderade 22 studier som genomförts i Asien, Europa och Nordamerika under de senaste två decennierna. Dessa studier identifierade tio sociodemografiska faktorer som antingen ökade eller minskade hälsorisker. Faktorerna inkluderade kön, ålder, utbildning, civilstånd, hushållsstorlek, sysselsättning/yrke, inkomst/ekonomiska begränsningar, personliga övertygelser, hälsostatus, bostadsområde och sociala relationer. Deras resultat angående civilstånd var: "Inverkan av civilstånd varierade också, vilket återigen är förvånande med tanke på tidigare bevis för att ogifta män är särskilt sårbara under politiska och ekonomiska svårigheter."¹³⁰

En systematisk översiktsstudie (utan metaanalys) med syftet att sammanfatta bevisen för vilka faktorer är avgörande för hälsorelaterad livskvalitet (HRQL) hos asiatiska patienter med bröstcancer.¹³¹ Man fann 75 variabler som spelade roll för HRQL. Gällande äktenskapets roll var resultatet tvetydigt:

"Chui et al 21 och Edib et al 48 fann att kvinnor som var ensamstående (jämfört med någonsin gifta) respektive ogifta (jämfört med för närvarande gifta och änkor/skilda) hade bättre global hälsostatus. Chang et al fann dock att gifta kvinnor jämfört med kvinnor som var singlar/skilda/änkor hade ett samband med bättre global hälsostatus."¹³²

Detta innebär att enligt vissa studier i översikten hade ensamstående alltså bättre global hälsostatus jämfört med någon gång gifta, och även ogifta bättre hälsostatus jämfört med gifta och änkor/skilda. Dessa studier avviker dock från det generella mönstret, eftersom *andra* studier visade att gifta kvinnor hade bättre global hälsostatus jämfört med kvinnor som var ensamstående, skilda eller änkor.

I en systematisk översikt (utan metaanalys) ville forskarna bedöma hushålls- och områdesfaktorer som påverkar besök på akutmottagningar och sjukhusvistelse hos personer med multisjuklighet.¹³³ Resultat var tvetydigt, några studier visade inte på någon signifikant association mellan civilstånd och sjukhusvistelse, medan andra visade en positiv sådan och andra en negativ association.¹³⁴

Civilstånd tycks också ha en förklaringskraft när det gäller motståndskraften mot sjukdomar. Demens är en vanlig åkomma bland äldre, som ökar över hela världen. 2020 levde över 55 miljoner människor med demens, och enligt globala uppskattningar förväntas antalet nästan fördubblas till 78 miljoner år 2030 och 139 miljoner 2050,¹³⁵ med en stor del av ökningen i utvecklingsländer. Redan nu bor 60% av de drabbade i låg- och medelinkomstländer, och denna siffra förväntas stiga till 71% år 2050.¹³⁶ Majoriteten av dem som lider av demens har inte fått en officiell diagnos, med endast 20-50% dokumenterade i primärvården i höginkomstländer och ännu färre i låg- och medelinkomstländer, där uppskattningsvis 90% förblir oupptäckta.¹³⁷ Denna brist på diagnoser innebär att de flesta personer med demens saknar tillgång till nödvändig behandling, vård och stöd.¹³⁸

130 Glonti et al. (2015:18)

131 Ho et al. (2018)

132 Ho et al. (2018:20)

133 MacRae et al. (2022)

134 MacRae et al. (2022: 6)

135 <https://www.alzint.org/about/dementia-facts-figures/dementia-statistics/>

136 Ibid.

137 Ibid.

138 Ibid.

En systematisk översikt med metaanalys över observationsstudier som mäter om det fanns något samband mellan civilstånd och risken för demens¹³⁹ konstaterade: "Att vara gift är förknippat med *minskad risk* att drabbas av demens jämfört med änkor och livslånga singlar."¹⁴⁰ Äktenskapet har tydligen en skyddande effekt mot demenssjukdom.

I en annan systematisk översikt med 72 studier undersöktes hur olika sociala faktorer påverkar risken för återinläggning eller dödlighet vid lunginflammation och hjärtsvikt.¹⁴¹ Det framkom att risken för återinläggning är större för ogifta eller ensamstående.¹⁴² Äktenskapet verkar dock inte bara vara en skyddsfaktor mot sjukdom utan för själva livskvalitén vid olika sjukdomar, vilket vi strax ska konstatera.

2.2.10 Livskvalitet vid cancersjukdom

Livskvalitet är ett viktigt hälsobegrepp. Syftet med en studie var att systematiskt granska litteraturen som behandlar de avgörande faktorerna för livskvaliteten hos bröstcancerpatienter.¹⁴³ Man fann att: "Civilstånd var en annan faktor som i flera studier visade sig vara en viktig bestämningsfaktor för [livskvalitet] i denna population. Kvinnor som var ensamstående, skilda eller änkor visade sig ha sämre [livskvalitet] (Gangane et al., 2017; Ganesh, Lye & Lau, 2016). Studier visar att vara gift är en skyddande faktor som bidrar till bättre [livskvalitet] (Gutiérrez-Vega et al., 2018; Han et al., 2014)."¹⁴⁴ En annan metastudie med syftet att göra en systematisk genomgång av forskning om sambandet mellan civilstånd och stadium vid diagnos av olika typer av cancer, konkluderade: "Granskningen bekräftar att äktenskap har en positiv inverkan på sannolikheten för tidig diagnos för alla typer av cancer."¹⁴⁵ Med andra ord, sannolikheten är högre att man upptäcker cancer tidigare hos patienter om de är gifta än om de inte är gifta.

2.2.11 Barnafödande och föräldraförmåga

En studie med syftet att ge en översikt över föräldraskap, barn och sociokontextuella faktorer¹⁴⁶ relaterade till generell föräldraförmåga utfördes av forskare i Nederländerna.¹⁴⁷ 3 819 artiklar granskades baserad på deras abstract, och 30 studier uppfyllde inklusionskriterierna. 89 faktorer identifierades, men man hittade ingen direkt association mellan civilstånd och föräldraförmåga:

"Det fanns inga bevis för ett samband för barnets kön, ålder, civilstånd och [föräldraförmåga] hos både mödrar och fäder; etnicitet, ålder,

139 Sommerlad et al. (2018)

140 Sommerlad et al. (2018: 231)

141 Calvillo-King et al. (2012)

142 Calvillo-King et al. (2012: 276)

143 Alexander et al (2022)

144 Alexander et al (2022:8)

145 Buja et al. (2017: 15)

146 Inom psykologisk och sociologisk forskning refererar begreppet "socio-contextual factors" till de sociala och kontextuella faktorer som påverkar och formar individens beteende, uppfattningar och sociala interaktioner. Dessa faktorer sträcker sig från breda samhällspåverkningar till närmare sociala miljöer och specifika situationer. Exempel på "socio-contextual factors" inkluderar kulturella normer, ekonomiska förhållanden, sociala nätverk, utbildningsnivå och andra omständigheter som omger en individ och påverkar deras livsstil och välbefinnande. Att studera "socio-contextual factors" är avgörande för att förstå komplexiteten i mänskligt beteende och samhälleliga interaktioner.

147 Fang et al. (2021)

sysselsättningsstatus hos mödrar; hushållsinkomst hos fäder; och utbildningsnivå, trötthet i föräldraskapet hos föräldrar ... Endast en studie rapporterade att ensamstående mödrar hade lägre [föräldraförmåga] och använde alternativa termer för [föräldraförmåga]¹⁴⁸

En förklaring till varför denna översikt fick avvikande resultat från det generella mönstret, kan vara som forskarna själva fastslår: " ... evidenssammanställningen i denna granskning begränsades ofta av det faktum att varje faktor endast studerades i ett litet antal studier."¹⁴⁹

Har då civilståndsstatus någon betydelse för intentionen att föda barn? Det är allmänt känt att hela Europa står inför en demografisk kris. I Europa betraktar svarande i respektive medlemsstater befolkningens åldrande (42%) och brist på arbetskraft i arbetsför ålder (40%) som de mest akuta demografiska utmaningarna.¹⁵⁰ Därefter kommer frågor om migration och integration (34%), avfolkning och kompetensflykt (26%) samt minskande födelsetal (21%).¹⁵¹ En systematisk översikt syftade till att ge omfattande information om de viktigaste bestämningsfaktorerna för avsikten att skaffa barn.¹⁵² Även om forskarna hävdade att skillnaderna mellan juridiskt gifta par och samboende par beror på normerna i varje samhälle, så fann man att:

"Partnerskapsstabilitet spelar en tydlig och betydande roll i förverkligandet av kvinnors avsikter att skaffa barn ... Män föredrar att inte vara ensamma, och därför ökar deras avsikter att skaffa barn när de är samboende eller gifta. Men typen av partnerskap (sambo eller gift) är särskilt viktigt för kvinnor ... *Kvinnor som är lagligt gifta är mer benägna att förverkliga sina avsikter att skaffa barn inom kort tid.*"¹⁵³

Det vill säga, att vara gift ökar benägenheten att vilja skaffa barn både hos män och kvinnor jämfört med att bara vara sammanboende och särskilt i jämförelse med att vara singel. Ett samhälle som föder för få barn är i längden dömt att gå under, därför är detta område av avgörande betydelse för samhällets långsiktiga fortbestånd.

2.3 Vikten av hälsosamma äktenskap

Vi såg i avsnitt 2.1.1 att hela äktenskap och familjer hade stor betydelse för barns mentala hälsa, men beror det inte också på kvaliteten på den äktenskapliga relationen? I denna sektion redovisas studier som visade på vikten av hälsosamma äktenskap, det vill säga på att makarna och familjemedlemmarna har en harmonisk relation till varandra.

148 Fang et al. (2021: 2641, 2657)

149 Fang et al. (2021: 2655)

150 <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/3112>

151 <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/3112>

152 Hashemzadeh et al. (2021)

153 Hashemzadeh et al. (2021:2362). Min kursivering.

2.3.1 Fysisk hälsa

En stor meta-studie där 189 studier ingick ville undersöka om det fanns något samband mellan äktenskapets kvalitet och diabetes.¹⁵⁴ Överraskade fastslog forskarna att:

”Äktenskaplig kvalitet påverkar diabetesrelaterade faktorer på ett anmärkningsvärt sätt och påverkas själv av det tillstånd som uppstår till följd av diabetes hos individer med diabetes ... Nivån på kvaliteten i det äktenskapliga förhållandet kan påverka olika faktorer relaterade till typ 2-diabetes, inklusive risken att drabbas av diabetes, sjukdomshantering, livskvalitet och följsamhet till den diabetiska vårdplanen.”¹⁵⁵

Detta är i linje med vad vi sett i tidigare avsnitt: äktenskapet och dess kvalitet har en direkt effekt även på fysisk hälsa.

2.3.2 Resursfamiljer

En studie genomförde en systematisk granskning för att identifiera de personliga egenskaper, färdigheter och kompetenser som utmärker framgångsrika resursfamiljer.¹⁵⁶ Målet var att finna det som maximerar att adoptiv- och fosterföräldrar fortsätter att behålla sin status som adoptiv- och fosterföräldrar, och främjar permanenta placeringar för tonåringar. Granskningen omfattade forskning som systematiskt analyserade permanenta placeringar och stabiliteten hos dessa, medan de oberoende variablerna inkluderade personliga egenskaper/attribut, kunskap, färdigheter och förmågor. Totalt granskades 838 dokument, och 48 originalstudier identifierades som fokuserade på en eller flera av dessa variabler. Resultatet visade att en sund familj och ett fungerande äktenskap var en av de viktigaste variablerna.¹⁵⁷ Forskarna summerade:

”Personliga egenskaper som främjade varaktighet och stabilitet i placering inkluderade att ha en tolerans för avslag, flexibla förväntningar, att ha sinne för humor, att tro på en högre makt, tro på egen förmåga, att ha högre utbildning, att ha tillräckliga ekonomiska resurser, ha en *sund familj och fungerande äktenskap*, att ha tillgång till stödsystem och att vara motiverad att vara foster- eller adoptivförälder.”¹⁵⁸

2.3.3 Förlossningsdepression

Är välfungerande äktenskap och familjer viktiga för att bättre kunna förebygga och upptäcka förlossningsdepression? En parapyöversikt genomfördes för att sammanfatta och sammanställa tidigare publicerade systematiska översikter och metaanalyser. Detta var alltså en systematisk översikt av systematiska översikter.¹⁵⁹ Forskarna summerade olika faktorerens betydelse för förlossningsdepression:

154 Rastkar och Jalalifar (2023)

155 Rastkar och Jalalifar (2023:1,11)

156 Day et al. (2018)

157 Day et al. (2018: 154-156)

158 Day et al. (2018: 152) Min kursivering.

159 Hutchens et al. (2020)

”De vanligaste identifierade riskfaktorerna var livsstress och socialt stöd, som båda förekom 7 gånger ... Övergrypp, inklusive nuvarande, tidigare och sexuella övergrypp mot barn, förekom också 7 gånger ... Prenatal depression konstaterades vara en riskfaktor i 6 av de systematiska översikterna ... *Tillfredsställelse med äktenskap eller partner förekom 5 gånger.*”¹⁶⁰

Med andra ord: tillfredsställelse med äktenskap eller partner har stor betydelse för om man utvecklar förlossningsdepression eller inte. Ett otillfredsställande äktenskap ökar risken för förlossningsdepression. En vidsträckt undersökning i Etiopien granskade 764 studier varav 12 uppfyllde inklusionskriterierna i den slutliga metaanalysen.¹⁶¹ Flera faktorer spelade förstas roll, men forskarna konstaterade:

”Detta resultat överensstämmer med en annan studie som rapporterar ett signifikant omvänt samband mellan äktenskaplig tillfredsställelse och förlossningsdepression”.¹⁶²

Med andra ord: ju högre äktenskaplig tillfredsställelse, desto lägre risk för förlossningsdepression. Dessa resultat bekräftas av en gedigen paraplyöversikt från USA.¹⁶³ Av 627 systematiska översikter och metaanalyser var det 21 som uppfyllde inklusionskriterierna.¹⁶⁴ 25 statistiskt signifikanta riskfaktorer framkom i analysen, och forskarna summerade:

”De vanligaste identifierade riskfaktorerna var hög livsstress, brist på socialt stöd, nuvarande eller tidigare missbruk, prenatal depression och *missnöje med äktenskap* eller partner. De två starkaste riskfaktorerna för PPD var prenatal depression och nuvarande missbruk.”¹⁶⁵

2.3.4 Barns psykiska hälsa

Har äktenskapets kvalitet betydelse även för barnens psykiska hälsa? Hur kan vi skilja på miljö och genetik? Föräldrarnas psykiska hälsa, uppfostran och familjefunktion påverkar barnens psykiska hälsa, men förståelsen är komplex.¹⁶⁶ Många studier har inte tagit hänsyn till det biologiska arvet, vilket gör det svårt att avgöra hur mycket gener och miljö påverkar barnen. För att hantera detta har forskningsmodellen Children of Twins (COT) använts för att särskilja genetisk och miljömässig påverkan.¹⁶⁷ En vidareutveckling av den är ECOT-modellen (extended children-of-twins), som även beaktar hur barnens egenskaper kan påverka föräldrarna.¹⁶⁸ Efter att ha granskat en mängd studier har 43 uppfyllt urvalskriterierna. Resultatet från denna systematiska översikt konstaterade att:¹⁶⁹

160 Hutchens et al (2020: 98) Min kursivering.

161 Tolossa et al. (2020)

162 Tolossa et al. (2020: 16)

163 Hutchens et al. (2020). En paraplyöversikt är alltså en systematisk översikt av systematiska översikter och metaanalyser.

164 Hutchens et al. (2020:98).

165 Hutchens et al. (2020:96) Min kursivering

166 McAdams et al. (2014)

167 McAdams et al. (2014:1140-1141)

168 McAdams et al. (2014:1143-1144)

169 McAdams et al. (2014:1165)

”Oenighet i äktenskapet, familjekonflikter och andra mått som mäter problem inom familjen verkar vara viktiga förutsägelser för barnens psykiska hälsa, även efter att ha beaktat förväxlande faktorer [familial confounds].”¹⁷⁰

Samma studie konstaterade:

”Relationsfaktorer som lång äktenskapslängd, äktenskapliga konflikter, otillfredsställande äktenskaplig kvalitet, skillnader i makt/status, utomäktenskapliga förbindelser och sexuell svartsjuka var kopplade till en ökad risk för våld i nära relationer mot kvinnor”¹⁷¹

Det kan tyckas märkligt att ”lång äktenskapslängd” var en negativ faktor, men om vi tänker detta som resultatet av en lång relation som är dålig blir sammanhanget begripligt. Översikten visade alltså att barnens psykiska hälsa berodde på hur bra äktenskapen fungerade; dåligt fungerande äktenskap inverkade menligt på barnens psykiska hälsa. Tidigare i denna rapport under sektion 2.2.5 nämndes en annan undersökning som studerade riskfaktorer för våld i nära relationer, och som visade att äktenskapet medförde mindre sådana risker.

2.3.5 Monogama kontra polygama äktenskap

Målet med en stor undersökning var att granska forskning som studerat konsekvenserna för barn och ungdomar av polygyni - den form av polygami där en man har flera fruar.¹⁷² En systematisk litteratursökning och granskning utfördes för forskning publicerad mellan 1994 och 2014. Studien jämförde information om barn och ungdomar från polygyna familjer med ungdomar från monogama familjer. Resultatet från översikten var att:

”Merparten av den forskning som ingår i denna översikt stöder uppfattningen att polygyni har skadliga effekter på barn och ungdomar. Jämfört med barn från monogama familjer hade barn eller ungdomar från polygyna familjer en rad olika problem, t.ex. psykiska störningar, skolsvårigheter och sociala problem.”¹⁷³

Det tycks alltså som att det traditionella monogama äktenskapet även jämfört med polygama äktenskap är bättre med avseende på välmående.

170 ”Familial confounds” används inom sociologi och psykologisk forskning för att beskriva variabler inom en familjemiljö som kan förvirra studieresultaten. Dessa variabler kan påverka tolkningen av sambandet mellan andra variabler och är viktiga att hantera för att få korrekta slutsatser från statistiska analyser. Exempel på sådana faktorer inkluderar genetiska predispositioner och gemensamma uppväxtförhållanden. Att ta hänsyn till och korrigera för dessa faktorer är avgörande för att få mer exakta och tillförlitliga forskningsresultat.

171 Zhao et al (2022: 2)

172 Al-Sharfi et al (2016)

173 Al-Sharfi et al (2016: 282).

3. Diskussion

3.1 Sammanfattning och slutsatser

Rapporten började med att ställa frågan om familjen och det traditionella äktenskapet har en positiv eller negativ påverkan på individens och samhällets liv, eller om dessa faktorer saknar reell betydelse. Syftet med denna paraplyöversikt var att undersöka vad tidigare gjorda systematiska översikter (med eller utan meta-analys) säger om relationen mellan äktenskap/traditionell familj och välmående för individer och familj. 60 systematiska översikter med eller utan metaanalys har granskats som ett urval från ursprungligen 625 undersökningar, och av dessa har några till och med varit paraplyöversikter i sig. Studierna är gjorda från alla delar av världen: Europa, USA, Kina, England, Etiopien, Indien, Storbritannien, de nordiska länderna, Australien, Nya Zeeland, Kanada, Ungern, Nederländerna, arabvärlden et cetera, vilket gör att resultaten inte kan sägas vara bundna till en viss kultur eller nation, även om många studier har varit från Europa. I dessa 60 systematiska översikter ingår alltså hundratals eller till och med tusentals studier.

Bland den stora mängden studier fanns ett fåtal som var tvetydiga, som visade ingen signifikans, eller visade signifikans men att äktenskapet tycktes ha en negativ effekt på hälsan. Värt att notera är att dessa studier är just *få*, och där motsägelsefulla resultat normalt kan förklaras på ett rimligt sätt. Att äktenskap kan öka risken för abort i vissa länder där fattigdom råder kan exempelvis förklaras med att gifta av naturliga skäl oftare har sex, samtidigt som man kan vara dåligt utbildad i preventivmedel och känner att man inte har råd att ta hand om ytterligare ett barn. Att gifta sjuksköterskor i Etiopien kände mer stress under pandemin kan förklaras av att de hade stort familjeansvar vid sidan om sitt arbete, eftersom de har traditionella könsroller samtidigt som de arbetar heltid. Liknande förklaringar ter sig rimliga även för andra studier med tvetydiga resultat. De sammantagna resultaten ger dock en tydlig övergripande bild av äktenskapets betydelse för välmåendet hos individer och samhälle.

Äktenskap/traditionell familjebildning har varit en undersökningsvariabel (oberoende variabel) som har studerats i relation till ett stort antal andra hälsoparametrar (beroendevariabler). Eftersom forskarnas slutsatser har redovisats ovan kan läsaren själv dra relevanta slutsatser. Men det torde vara uppenbart att åtminstone ett tydligt mönster kan urskiljas: Även om äktenskapet inte alltid är den enda eller ibland inte ens den starkaste förklaringsvariabeln är det likväl en förklaringsvariabel som ofta har *stor betydelse för hälsa och välmående, oavsett vilka parametrar inom mental eller fysisk hälsa man väljer att undersöka, och oberoende av land och kultur*.

Flera olika mentala hälsoparametrar har konstaterats där tydliga skillnader finns mellan gifta och ogifta. För många av dessa parametrar gäller skillnaderna också både för vuxna och barn. Giftna invånare har en avsevärt bättre status än ogifta på följande områden:

- Allmänt välbefinnande
- Depression
- Studieprestationer

- Ångest
- Själv mord
- Själv mords försök
- Själv mordstankar
- Alkohol användning
- Rökning
- Narkotika användning och annat missbruk och beroendeproblematik
- Våld i nära relationer
- Förlossnings depression
- Demens
- Födelse utfall
- Allmän mortalitetsrisk
- Sjukdom
- Cancer
- Barnalstring

Utöver detta har vi också sett att systematiska översikter visar på betydelsen av äktenskapens kvalitet. Följdfrågan utifrån dessa slutsatser blir: vad är förklaringen till att äktenskap och traditionell familjebildning har sådan positiv betydelse för ett så otroligt *stort* antal hälsovariabler för både psykisk och fysisk hälsa och välbefinnande? De undersökta studierna undersöker sällan exakt samma fråga som i denna rapport, och saknar därför ofta orsaksförklaringar för de här aktuella frågorna. En god hypotes kan dock vara att äktenskapet bidrar till att ge en grundtrygghet som svarar mot ett djupt liggande mänskligt behov, vilket i sin tur befrämjar god mental och fysisk hälsa och har en skyddande effekt mot stress i allmänhet.

Men om nu äktenskapet har en så befrämjande hälsoeffekt, och om dessutom kvaliteten på äktenskapet (föga förvånande) framstår som en så viktig faktor, varför har inte politiker gjort allt i sin makt för att uppmuntra och underlätta för goda äktenskap och familjebildning? Den individualistiska rörelsen har under efterkrigstiden varit stark, inte minst Sverige, och politiken har samtidigt gjort åtskilligt för att bryta sönder gemenskapsbanden i familjen och ersatt dessa med en starkt individualistisk grundsyn som på flera sätt går i motsatt riktning mot det som en bred vetenskaplig forskning beskriver som positivt för familjer, individer och samhälle.¹⁷⁴ Detta skedde främst under sent 1960-tal och tidigt 1970-tal, då de politiska processerna formade en miljö där staten istället för familjen skulle vara det viktigaste sammanhållande kittet för Sverige.

3.2 Rekommendationer

Eftersom forskningen så tydligt kommer till de slutsatser den gör borde samhället göra mycket mer för att understödja familjen, framför allt i den form som visat sig klart mest framgångsrik i att skapa goda förutsättningar för vuxna, barn och samhälle - nämligen det traditionella äktenskapet. Vilka politiska åtgärder bör då vidtas utifrån den kunskap som vetenskap och forskning visat gällande äktenskap

174 Ewert (2022: 259-277) och Hirdman (2014: 37ff) dokumenterar det politiska förändringsarbetet med att ersätta den traditionella kärnfamiljen med en ny familjemodell, byggd på den oberoende individen.

och välmående för individ och samhälle? Här följer några rekommendationer till politiker och andra relevanta aktörer med influens på samhället:

- Återinför det traditionella frihetsbegreppet. Vi bör sluta likställa individuell *frihet* med individuell *lycka*. Upprätta istället det traditionella frihetsbegreppet, där sann frihet inte är att bara få göra precis som individen önskar, utan snarare att utveckla moral och dygd i samspel med andra människor. Att bli en god medborgare är mer än att förespråka demokrati, det kräver också personlig dygd. Frihet förstått som ren autonomi leder till negativa konsekvenser för individen som i nästa ände ger sämre konsekvenser för alla och faktiskt tillfredsställer färre önsningar totalt sett.
- Inför äktenskaps- och relationsundervisning redan på gymnasiet. Ju mer unga får kunskap om hur äktenskap, relationer och familj fungerar, desto högre är sannolikheten att de får välfungerande och harmoniska äktenskap i framtiden. Tänkbara inslag i sådan undervisning är: Hur löser man konflikter, vilket kärleksspråk har man, hur förmedlar man kärlek till sin partner på bästa sätt, och så vidare.
- Låt värderingar som trohet och överlåtelse ingå i skolans läroplan lika naturligt som demokratiundervisningen.
- Öka resurserna till familjestärkande hjälpresurser och verksamheter hos kommunernas socialförvaltningar.
- Arbeta för att det ska vara naturligt och inte skambelagt att ta hjälp av en familjeterapeut, så att familjer tar hjälp tidigt innan det är för sent. Inför en lag som gör att varje kommun är förpliktigad att erbjuda familjeterapi.
- Ge familjerna ekonomisk frihet att få tid att vårda relationen. Vår tid har format ett familjefientligt system där båda föräldrarna ofta känner sig nödgade att förvärvsarbeta och via skatten betala uppåt 15 000 per månad och heltidsbarn, vilket är den offentliga subventionen till förskolorna, utöver föräldrarnas förskoleavgifter. Ge istället varje familj ekonomisk frihet att själva avgöra hur de vill samordna familjeliv och arbetstid.
- Begränsa tillgänglighet för pornografi för barn och ungdomar, helst för alla. Tillgången till pornografi verkar försämra sexlivet och bidra till att folk har mindre sex i motsats till vad dess förespråkare hävdar.¹⁷⁵ Detta är redan integrerat i den nya läroplanen för skolan, vilket gör att samhället aktivt bör åtgärda vad som verkar vara ett utbredd problem för samhället och människors sexuella relationer.
- Slopa allt skattefinansierat stöd till organisationer som förmedlar en vision om att slå sönder familjen och helt särskilja sex från kärlek och överlåtelse. Utifrån forskningens slutsatser framstår en sådan agenda av allt att döma som direkt skadlig för samhället.
- Allra sist, men också viktigast av allt: För både individernas och samhällets bästa behöver hela det offentliga samtalet kritiskt våga granska det moderna individualistiska projektet och istället enas kring att i enlighet med tung vetenskaplig bevisning värna familjen och äktenskapet som samhällets minsta och samtidigt viktigaste gruppering. Då bygger vi en god framtid för både vuxna, barn och samhället som helhet.

175 Herbenick et al. (2022); <https://www.psychologytoday.com/us/blog/sexual-intelligence/202208/why-todays-teens-are-having-so-much-less-sex>

Källor

- Al-Sharfi, M., Pfeffer, K., & Miller, K. A. (2016). The effects of polygamy on children and adolescents: A systematic review. *Journal of Family Studies*, 22(3), 272-286. <https://doi.org/10.1080/13229400.2015.1086405>
- Alexander, A. E., Da Costa, E. L., & M K, R. (2022). Determinants of Quality of Life in Women with Breast Cancer: A Systematic Review. *Journal of International Women's Studies*, 24(7), Article 3. Tillgänglig: <https://vc.bridgew.edu/jiws/vol24/iss7/3>
- Álvarez-García, D., García, T., & Núñez, J. C. (2015). Predictors of school bullying perpetration in adolescence: A systematic review. *Aggression and Violent Behavior*, 23, 126–136. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2015.05.007>
- Aspinall, P. J. (2002). Suicide amongst Irish migrants in Britain: a review of the identity and integration hypothesis. *International Journal of Social Psychiatry*, 48(4), 290-304. <https://doi.org/10.1177/002076402128783325>
- Assink, M., van der Put, C. E., Meeuwse, M. W. C. M., de Jong, N. M., Oort, F. J., Stams, G. J. J. M., & Hovee, M. (2019). Risk factors for child sexual abuse victimization: A meta-analytic review. *Psychological Bulletin*, 145(5), 459-489. <https://doi.org/10.1037/bul0000188>
- Auersperg, F., Vlasak, T., Ponocny, I., & Barth, A. (2019). Long-term effects of parental divorce on mental health - A metaanalysis. *Journal of Psychiatric Research*, 119, 107-115. <https://doi.org/10.1016/j.jpsychires.2019.09.011>
- Auersperg, F., Vlasak, T., Ponocny, I., & Barth, A. (2019). Long-term effects of parental divorce on mental health – A metaanalysis. *Journal of Psychiatric Research*, 119, 107-115.
- Belayneh, Z., Mekuriaw, B., Mehare, T., Shumye, S., & Tsehay, M. (2020). Magnitude and predictors of common mental disorder among people with HIV/AIDS in Ethiopia: A systematic review and metaanalysis. *BMC Public Health*, 20(1), 689. <https://doi.org/10.1186/s12889-020-08800-8>. Erratum in: *BMC Public Health*, 20(1), 889.
- Brown, C. R., Hambleton, I. R., Sobers-Grannum, N., Hercules, S. M., Unwin, N., Nigel Harris, E., Wilks, R., MacLeish, M., Sullivan, L., Murphy, M. M., & U.S. Caribbean Alliance for Health Disparities Research Group (USCAHDR). (2017). Social determinants of depression and suicidal behaviour in the Caribbean: A systematic review. *BMC Public Health*, 17(1), 577:1-11. <https://doi.org/10.1186/s12889-017-4371-z>
- Buja, A., Lago, L., Lago, S., Vinelli, A., Zanardo, C., & Baldo, V. (2018). Marital status and stage of cancer at diagnosis: A systematic review. *European Journal of Cancer Care (English)*, 27(1). <https://doi.org/10.1111/ecc.12755>
- Calvillo-King, L., Arnold, D., Eubank, K. J., Lo, M., Yunyongying, P., Stieglitz, H., & Halm, E. A. (2013). Impact of social factors on risk of readmission or mortality in pneumonia and heart failure: systematic review. *Journal of General Internal Medicine*, 28(2), 269-282. <https://doi.org/10.1007/s11606-012-2235-x>
- Cannella, B. L., Yarcheski, A., & Mahon, N. E. (2018). Metaanalyses of Predictors of Health Practices in Pregnant Women. *Western Journal of Nursing Research*, 40(3), 425–446.

- Cutright, P., Stack, S., & Fernquist, R. M. (2006). The age structures and marital status differences of married and not married male suicide rates: 12 developed countries. *Archives of Suicide Research, 10*(4), 365-382. <https://doi.org/10.1080/13811110600791205>
- Day Angelique; ,Willis, Tamarie; Vanderwill, Lori; Resko, Stella; Patterson, Debra; Henneman, Kris Cohick, Sue (2018). Key factors and characteristics of successful resource parents who care for older youth: A systematic review of research. *Children and Youth Services Review, 84* 152-158.
- Danigelis, N. & Pope, W. (1979). Durkheim's theory of suicide as applied to the family: An empirical test. *Social Forces, 57*, 1081-1106.
- Durkheim, E. (1951 [1897]). *Suicide: A study in sociology*. New York: Free Press.
- Ewert, Per (2022). *Moving reality closer to the ideal: The process towards autonomy and secularism during the Social Democratic hegemony in 20th century Sweden*. VID Specialized University, Stavanger.
- Fang, Y., Boelens, M., Windhorst, D. A., Raat, H., & van Grieken, A. (2021). Factors associated with parenting self-efficacy: A systematic review. *Journal of Advanced Nursing, 77*(6), 2641-2661. <https://doi.org/10.1111/jan.14767>
- Farr, W. (1858). The influence of marriage on the mortality of French people. In G. W. Hastings (Ed.), *Transactions of the National Association for the Promotion of Social Science* (pp. 504-513). London, England: John W. Parker and Son.
- Fekadu Dadi, A., Miller, E. R., & Mwanri, L. (2020). Antenatal depression and its association with adverse birth outcomes in low and middle-income countries: A systematic review and metaanalysis. *PLoS One, 15*(1), e0227323. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0227323>
- Fontenelle, L. F., & Hasler, G. (2008). The analytical epidemiology of obsessive-compulsive disorder: risk factors and correlates. *Progress in Neuro-Psychopharmacology & Biological Psychiatry, 32*, 1-15. <https://doi.org/10.1016/j.pnpbp.2007.06.024>
- Foxcroft, D. R., & Lowe, G. (1991). Adolescent drinking behavior and family socialization factors: a metaanalysis. *Journal of Adolescence, 14*(3), 255-273.
- Ganong, L. H., & Coleman, M. (1993). A meta-analytic comparison of the self-esteem and behavior problems of stepchildren to children in other family structures. *Journal of Divorce & Remarriage, 19*(3-4), 143-163. https://doi.org/10.1300/J087v19n03_10
- Getinet, W., Amare, T., Boru, B., Shumet, S., Worku, W., & Azale, T. (2018). Prevalence and Risk Factors for Antenatal Depression in Ethiopia: Systematic Review. *Depression Research and Treatment, 2018*, 3649269. <https://doi.org/10.1155/2018/3649269>
- Glonti, K., Gordeev, V. S., Goryakin, Y., Reeves, A., Stuckler, D., McKee, M., et al. (2015). A Systematic Review on Health Resilience to Economic Crises. *PLoS ONE, 10*(4), e0123117. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0123117>
- Goldberg, W. A., Prause, J., Lucas-Thompson, R., & Himsel, A. (2008). Maternal employment and children's achievement in context: a metaanalysis of four decades of research. *Psychological Bulletin, 134*(1), 77-108. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.134.1.77>
- Hadfield, K., Amos, M., Ungar, M., Gosselin, J., & Ganong, L. (2018). Do changes to family structure affect child and family outcomes? A systematic review of the

- instability hypothesis. *Journal of Family Theory & Review*, 10(1), 87–110. <https://doi.org/10.1111/jftr.12243>
- Hasen, A. A., Seid, A. A., & Mohammed, A. A. (2022). Anxiety and stress among healthcare professionals during COVID-19 in Ethiopia: Systematic review and metaanalysis. *BMJ Open*, 13, e070367. <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2022-070367>
- Hashemzadeh, M., Shariati, M., Mohammad Nazari, A., & Keramat, A. (2021). Childbearing intention and its associated factors: A systematic review. *Nursing Open*, 8(5), 2354-2368. <https://doi.org/10.1002/nop2.849>
- Herbenick D, Rosenberg M, Golzarri-Arroyo L, Fortenberry JD, Fu TC. (2022) Changes in Penile-Vaginal Intercourse Frequency and Sexual Repertoire from 2009 to 2018: Findings from the National Survey of Sexual Health and Behavior. *Archives of Sexual Behavior* 51(3):1419-1433. doi: 10.1007/s10508-021-02125-2. Epub 2021 Nov 19. PMID: 34799832; PMCID: PMC8604196.
- Heris, C. L., Chamberlain, C., Gubhaju, L., Thomas, D. P., & Eades, S. J. (2020). Factors Influencing Smoking Among Indigenous Adolescents Aged 10-24 Years Living in Australia, New Zealand, Canada, and the United States: A Systematic Review. *Nicotine & Tobacco Research*, 22(11), 1946-1956. <https://doi.org/10.1093/ntr/ntz219>
- Hirdman, Yvonne (2014) *Vad bör göras? Jämställdhet och politik under femtio år* Stockholm: Ordfront.
- Ho, P. J., Gernaat, S. A. M., Hartman, M., & Verkooijen, H. M. (2018). Health-related quality of life in Asian patients with breast cancer: A systematic review. *BMJ Open*, 8, e020512. <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2017-020512>
- Hutchens, B. F., & Kearney, J. (2020). Risk factors for postpartum depression: An umbrella review. *Journal of Midwifery & Women's Health*, 65(1), 96-108. <https://doi.org/10.1111/jmwh.13067>
- Imamura, M., Tucker, J., Hannaford, P., da Silva, M. O., Astin, M., Wyness, L., ... & Temmerman, M.; REPROSTAT 2 group. (2007). Factors associated with teenage pregnancy in the European Union countries: a systematic review. *European Journal of Public Health*, 17(6), 630-636. <https://doi.org/10.1093/eurpub/ckm014>
- James, L., Brody, D., & Hamilton, Z. (2013). Risk factors for domestic violence during pregnancy: a meta-analytic review. *Violence and Victims*, 28(3), 359-380. <https://doi.org/10.1891/0886-6708.vv-d-12-00034>
- Jeynes, W. H. (2006). The Impact of Parental Remarriage on Children. *Marriage & Family Review*, 40(4), 75-102. https://doi.org/10.1300/J002v40n04_05
- Jinlin Liu; Zhuqing ,Duan; Hairui Zhang; Longmei, Tang; Kaiyan Pei & Wei-Hong Zhang (2023) A global systematic review and metaanalysis of prevalence of repeat induced abortion and correlated risk factors, *Women & Health*, 63(5), 321-333. <https://doi.org/10.1080/03630242.2023.2195018>
- Kazan, D., Calear, A. L., & Batterham, P. J. (2017). A systematic review of controlled trials evaluating interventions following non-marital relationship separation. *Journal of Relationships Research*, 8, Article e6. <https://doi.org/10.1017/jrr.2017.7>
- Khodabakhsh, S. (2022). Factors Affecting Life Satisfaction of Older Adults in Asia: A Systematic Review. *Journal of Happiness Studies*, 23(3), 1289-1304. <https://doi.org/10.1007/s10902-021-00446-8>

- Kyung-Sook, W., SangSoo, S., Sangjin, S., & Young-Jeon, S. (2018). Marital status integration and suicide: A metaanalysis and meta-regression. *Social Science & Medicine*, 197, 116-126. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2017.11.053>
- Leino, E. V., Ager, C. R., Fillmore, K. M., & Johnstone, B. M. (1995). A metaanalysis of Multiple Longitudinal Studies From the Collaborative Alcohol-Related Longitudinal Project. *American Journal on Addictions*, 4, 141-149.
- Leschied, A., & Chiodo, D. (2008). Childhood Predictors of Adult Criminality: A metaanalysis Drawn from the Prospective Longitudinal Literature. *Canadian Journal of Criminology and Criminal Justice - CAN J CRIMINOL CRIM JUSTICE*, 50. <https://doi.org/10.1353/ccj.0.0027>
- Li, D., Zhang, D., Shao, J., Qi, X., & Tian, L. (2014). A metaanalysis of the prevalence of depressive symptoms in Chinese older adults. *Archives of Gerontology and Geriatrics*, 58, 1-9.
- Li, S., Zhao, F., & Yu, G. (2020). A metaanalysis of childhood maltreatment and intimate partner violence perpetration. *Aggression and Violent Behavior*, 50, 101362. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2019.101362>
- Li, Y., Gong, W., Kong, X., Mueller, O., & Lu, G. (2020). Factors Associated with Outpatient Satisfaction in Tertiary Hospitals in China: A Systematic Review. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(19), 7070. <https://doi.org/10.3390/ijerph17197070>
- Liu, J., Duan, Z., Zhang, H., Tang, L., Pei, K., & Zhang, W. H. (2023). A global systematic review and metaanalysis of prevalence of repeat induced abortion and correlated risk factors. *Women Health*, 63(5), 321-333. <https://doi.org/10.1080/03630242.2023.2195018>
- Lizararzu, L., & Cracco, C. (2021). Implicación paterna post divorcio: Una revisión sistemática. *Ciencias Psicológicas*, 15, e-2408. <https://doi.org/10.22235/cp.v15i2.2408>
- MacRae, C., Fiskén, H. W., Lawrence, E., Connor, T., Pearce, J., Marshall, A., ... Guthrie, B. (2022). Household and area determinants of emergency department attendance and hospitalization in people with multimorbidity: A systematic review. *BMJ Open*, 12(10), e063441. <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2022-063441>
- Mahoney, A., Pargament, K. I., Tarakeshwar, N., & Swank, A. B. (2001). Religion in the home in the 1980s and 1990s: A meta-analytic review and conceptual analysis of links between religion, marriage, and parenting. *Journal of Family Psychology*, 15(4), 559-596. <https://doi.org/10.1037//0893-3200.15.4.559>
- Manzoli, L., Villari, P., Pirone, G. M., & Boccia, A. (2007). Marital status and mortality in the elderly: a systematic review and metaanalysis. *Social Science & Medicine*, 64(1), 77-94. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2006.08.031>
- Math, S. B., & Srinivasaraju, R. (2010). Indian Psychiatric epidemiological studies: Learning from the past. *Indian Journal of Psychiatry*, 52(Suppl 1), S95-S103. <https://doi.org/10.4103/0019-5545.69220>
- McAdams, T. A., Neiderhiser, J. M., Rijdsdijk, F. V., Narusyte, J., Lichtenstein, P., & Eley, T. C. (2014). Accounting for genetic and environmental confounds in associations between parent and child characteristics: A systematic review of children-of-twins studies. *Psychological Bulletin*, 140(4), 1138-1173. <https://doi.org/10.1037/a0036416>

- Mendez-Bustos, P., de Leon-Martinez, V., Miret, M., Baca-Garcia, E., & Lopez-Castroman, J. (2013). Suicide reattempters: a systematic review. *Harvard Review of Psychiatry*, 21(6), 281-295. <https://doi.org/10.1097/HRP.0000000000000001>
- Molina-Praena, J., Ramirez-Baena, L., Gómez-Urquiza, J. L., Cañadas, G. R., De la Fuente, E. I., & Cañadas-De la Fuente, G. A. (2018). Levels of Burnout and Risk Factors in Medical Area Nurses: A Meta-Analytic Study. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 15(12), 2800. <https://doi.org/10.3390/ijerph15122800>
- Nguyen, H., Haeney, O., & Galletly, C. (2021). The characteristics of older homicide offenders: a systematic review. *Psychiatry, Psychology and Law*, 29(3), 413-430. <https://doi.org/10.1080/13218719.2021.1910589>
- Nisbet, R. (1975). *Twilight of Authority*. New York: Oxford University Press.
- Nisbet, R. (1990). *The Quest for Community: A Study in the Ethics of Order & Freedom*. San Francisco: Institute for Contemporary Studies. [Original published 1953].
- Phalswal, U., Pujari, V., Sethi, R., & Verma, R. (2023). Impact of social media on mental health of the general population during the Covid-19 pandemic: A systematic review. *Journal of Education and Health Promotion*, 12, 23. https://doi.org/10.4103/jehp.jehp_460_22
- Raab, V. C. (2000). *Multiple Risk Factors in Adolescent Suicide: a metaanalysis of the Published Research*. Doctoral Thesis, The University of Calgary, Alberta.
- Rastkar, M., & Jalalifar, E. (2023). The association between marital quality and diabetes mellitus: A systematic review. *Health Science Reports*, 6(2), e1106. <https://doi.org/10.1002/hsr2.1106>
- Richardson, C., Robb, K. A., & O'Connor, R. C. (2021). A systematic review of suicidal behaviour in men: A narrative synthesis of risk factors. *Social Science & Medicine*, 276, 113831. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2021.113831>
- Rousou, E., Kouta, C., Middleton, N., & Karanikola, M. (2013). Single mothers' self-assessment of health: A systematic exploration of the literature. *International Nursing Review*, 60(4), 425-434. <https://doi.org/10.1111/inr.12044>
- Russell, A. E., Ford, T., Williams, R., & Russell, G. (2016). The Association Between Socioeconomic Disadvantage and Attention Deficit/Hyperactivity Disorder (ADHD): A Systematic Review. *Child Psychiatry and Human Development*, 47(3), 440-458. <https://doi.org/10.1007/s10578-015-0578-3>
- Sanner, C., Russell, L., Coleman, M., & Ganong, L. (2018). Half-Sibling and Stepsibling Relationships: A Systematic Integrative Review. *Journal of Family Theory & Review*, 10(4): 765-784. <https://doi.org/10.1111/jftr.12291>
- Sawyer, A., Ayers, S., & Smith, H. (2010). Pre- and postnatal psychological wellbeing in Africa: A systematic review. *Journal of Affective Disorders*, 123(1-3), 17-29. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2009.06.027>
- Sbarra, D. A., Law, R. W., & Portley, R. M. (2011). Divorce and Death: A metaanalysis and Research Agenda for Clinical, Social, and Health Psychology. *Perspectives on Psychological Science*, 6(5), 454-474. <https://doi.org/10.1177/1745691611414724>
- Shah, P. S., Zao, J., & Ali, S.; Knowledge Synthesis Group of Determinants of preterm/LBW births. (2011). Maternal marital status and birth outcomes: a systematic review and metaanalyses. *Maternal and Child Health Journal*, 15(7), 1097-1109. <https://doi.org/10.1007/s10995-010-0654-z>

- Shor, E., Roelfs, D. J., Bugyi, P., & Schwartz, J. E. (2012). metaanalysis of marital dissolution and mortality: reevaluating the intersection of gender and age. *Social Science & Medicine*, 75(1), 46-59. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2012.03.010>
- Sommerlad, A., Ruegger, J., Singh-Manoux, A., Lewis, G., & Livingston, G. (2018). Marriage and risk of dementia: systematic review and metaanalysis of observational studies. *Journal of Neurology, Neurosurgery & Psychiatry*, 89(3), 231-238. <https://doi.org/10.1136/jnnp-2017-316274>
- Sorokin, P. (1956). *The American Sex Revolution*. Boston: P. Sargent.
- Sorokin, P. (1985). *Social and Cultural Dynamics*. Transaction: U.S.A.
- Temple, M. T., Fillmore, K. M., Hartka, E., Johnstone, B., Leino, E. V., & Motoyoshi, M. (1991). A metaanalysis of change in marital and employment status as predictors of alcohol consumption on a typical occasion. *British Journal of Addiction*, 86(10), 1269-1281. <https://doi.org/10.1111/j.1360-0443.1991.tb01703.x>
- Tolossa, T., Fetensa, G., Yilma, M. T., Abadiga, M., Wakuma, B., Besho, M., ... Etafa, W. (2020). Postpartum depression and associated factors among postpartum women in Ethiopia: A systematic review and metaanalysis. *Public Health Reviews*, 41, 21. <https://doi.org/10.1186/s40985-020-00136-3>
- Unwin, J. D. (1934). *Sex and Culture*. Oxford University Press, H. Milford, London.
- Walker, R. B., & Luszcz, M. A. (2009). The health and relationship dynamics of late-life couples: A systematic review of the literature. *Ageing & Society*, 29(3), 455-480. <https://doi.org/10.1017/S0144686X08007903>
- Wells, L. E., & Rankin, J. H. (1991). Families and Delinquency: A metaanalysis of the Impact of Broken Homes. *Social Problems*, 38, 71-93.
- Xin, S., Jiang, W., & Xin, Z. (2019). Changes in Chinese nurses' mental health during 1998-2016: A cross-temporal metaanalysis. *Stress and Health*, 35(5), 665-674. <https://doi.org/10.1002/smi.2907>
- Zhang, A., Kong, D., Jiang, L., Sun, F., Dunkle, R. E., & Liu, C. (2020). Understanding the Effectiveness of Psychosocial Services for Anxiety and Depression in Chinese Older Adults: A Systematic Review and metaanalysis of Controlled Trials. *Gerontologist*, 60(1), e76-e92. <https://doi.org/10.1093/geront/gny185>
- Zhao, Q., Huang, Y., Sun, M., Li, Y., & Lommel, L. L. (2022). Risk factors associated with intimate partner violence against Chinese women: A systematic review. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(23), 16258. <https://doi.org/10.3390/ijerph192316258>
- Zhong, Y., Ma, H., Liang, Y. F., Liao, C. J., Zhang, C. C., & Jiang, W. J. (2022). Prevalence of smartphone addiction among Asian medical students: A metaanalysis of multinational observational studies. *International Journal of Social Psychiatry*, 68(6), 1171-1183. <https://doi.org/10.1177/00207640221089535>
- Zimmerman, C. C. (2008). *Family and Civilization*. Wilmington, DE: ISI Books. (Ursprungligen publicerad 1947 av Harper i New York).